

JAKOB MAUVILLON'UN DİN FELSEFESİ –“DAS EINZIGE WAHRE SYSTEM DER CHRISTLICHEN RELIGION” MERKEZLİ BİR ANALİZ–

Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman ALİY
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Felsefe Bölümü
abdurrahmanaliy@googlemail.com

Özet

08.03.1743 yılında “Leipzig’de doğmuş ve 11.01.1794 yılında Braunschweig’da ölmüş olan Jakob Mauvillon 18. yüzyılın ilginç şahsiyetlerinden birisidir. Dönemin din ve felsefe ilişkileri tartışmalarından uzak kalmayarak tamamen bu konuya ayrılmış bir eser kaleme almıştır; “*Das einzige wahre System der christlichen Religion*”. Eseri, sistematik bir yapıya sahip görünmüyorsa da, teolojik merkezli bir din kritiği ve Hristiyanlık eleştirisinden hareket eden bir din felsefesi olarak tanımlanabilir. Bu açıdan Jakob Mauvillon’un özelde Hristiyanlık, genelde de din hakkındaki görüşlerini bu eserini merkeze alarak analiz edip, Türkiye’deki felsefi düşünceye olası katkılarını ortaya koymayı hedeflemekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Jakob Mauvillon, din felsefesi, din kritiği, Hristiyanlık.

THE RELIGION PHILOSOPHY OF JAKOB MAUVILLON –“ DAS EINZIGE WAHRE SYSTEM DER CHRISTLICHEN RELIGION” A CENTERED ANALYSIS

Abstract

Jakob Mauvillon, who was born on March 08, 1743 and died on January 11, 1794, was one of the interesting figures of the 18th century. He was attracted by religious and philosophical discussions and thus authored a book titled “*Das einzige wahre System der christlichen Religion*”, which exclusively deals with such issues. Although the book does not seem to have a systematic approach, it could be described as a theology-based critique of religion and philosophy of religion stemming from Christianity. The aim of the present study is to present Jakob Mauvillon's opinion regarding Christianity in particular, and religion in general, based on detailed analysis of his book and its possible contributions to philosophy in Turkey.

Key Words: Jakob Mauvillon, philosophy of religion, critique of religion, Christianity.

GİRİŞ

Avrupa'nın 18. yüzyılı, kültür tarihi açısından imparatorlukların/devletlerin ücra köşelerinde, zihnini tam anlamıyla özgürleştirmek isteyen burjuvazinin aydınlanmacı taleplerini arttırdığı bir dönem olarak nitelendirilebilir. Aydınlanmacı felsefenin yaygınlaşan etkileriyle politik, dinsel ve düşünsel anlamda kendine daha çok güvenen burjuvazi, aklını kayıtsız-şartsız kullanma girişiminde bulunmuş ve bunun sonucu olarak bu yüzyıl politik ve sosyal çalkantıları da beraberinde getirmiştir. Bir yandan kitlesel demokrasi hareketlerinin başlaması, diğer yandan ekonomik ve sosyal fizyokrasinin gitgide önem kazanması ve yaşamın bütün alanlarında bilimselliğin artarak ön plana çıkarılması, tüm Avrupa'da olduğu gibi Almanya'da da okuma cemiyetlerinin ve aydınlanmacı fikirlerin rahatça dile getirildiği basın organlarının yaygınlaşmasına sebep olmuştur¹.

Bu çalışmamızda bizi yakından ilgilendiren 'din felsefesi' problematiği, bu yüzyılda, özellikle Almanya'da iki akım halinde temsil ediliyordu: İncil'de mutlak hakikat olarak verilen dogmaları eleştirerek doğal din propagandası yapan bir akım olan *felsefi teoloji* ve temel akide ilkelerinin felsefi savunması olan *teolojik felsefe*. Bu her iki din felsefesi tarzının tartışmaları günlük yayın organlarına kadar inmişti. Bunun kaynağı, dinî sorular/inançlar bağlamında toplumdaki güvensizlik ortamının, yaygınlaşan ve Avrupa'nın en ücra köşelerine kadar ulaşabilen basın-yayın organlarının aracılığıyla, sadece teologları değil, toplumun her kesimini meşgul etmesi olarak gösterilebilir.

Bu çalışmamızdaki amacımız, yukarıda genel bir panoramasını sunduğumuz 18. yüzyılda yazdığı, ilk olarak Berlin'de 1787 yılında (Johann Friedrich Ungar Yayınevi) alacağı tepkilerden çekindiği için anonim olarak yayınladığı ve beklediği şekilde kamuoyunda çok büyük tartışmalara yol açmış olan '*Das einzige wahre System der christlichen Religion*' isimli eserine dayanarak, Jakob Mauvillon'un din felsefesini ortaya koymaktır.²

BİYOGRAFİ

Jakob Mauvillon'un 18. yüzyılın önemli din felsefesi çalışmalarından birisi olan söz konusu eserini analiz etmeden önce hayatı ve çalışmalarına kısaca

¹ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Colin MOOERS, *Burjuva. Avrupa'nın Kuruluşu*. Çev. Bahadır Sina ŞENER. Ankara 1997, s. 149ff. ve Gisela WINKLER, *Die Religionsphilosophie von Jakob Mauvillon in seinem Hauptwerk 'Das einzige wahre System der Christlichen Religion'*. Bochum 2000, s. 35.

² Jakob Mauvillon ve '*Das einzige wahre System der christlichen Religion*' isimli eserine olan ilgilim Gisela Winkler'in doktora teziyle başladı, *Die Religionsphilosophie von Jakob Mauvillon in seinem Hauptwerk 'Das einzige wahre System der Christlichen Religion'*. Bochum 2000. Fakat bu çalışmasında Winkler, felsefi ve teolojik analizlerden çok, tarihsel analizleri ön plana çıkarmaktadır. Winkler, bu eserin kısaca içeriğini verdikten sonra, bu eserin yazılış tarihi, etkileri ve basındaki yansımalarıyla uğraşmaktadır. Bunları yaparken dönemin belgeleriyle çalışmakta ve Mauvillon'un bir çok orijinal mektubunu kullanmaktadır. Biz bu esere tarihçi olarak yaklaşmayacağız. Yapmak istediğimiz, din felsefesi açısından önemli, ama ne yazık ki gerekli ilgiyi görmemiş bu eseri bölüm bölüm analiz etmektir.

değınmenin gerekli olduğunu düşünüyöruz. Tespit edebildiğım kadarıyla gerek ölkemizde gerekse batıda Jakob Mauvillon oldukça ihmal edilmiş bir düşünürdür.

Jakob Mauvillon 08.03.1743 yılında Leipzig'de doğmuş ve 11.01.1794 yılında Braunschweig'da ölmüştür. Braunschweig'in Collegium Carolinum askeri kolejinde eğitimini tamamlayan Mauvillon, bedence zayıflığına ve yetersizliğine rağmen asker olmayı hedeflemişti. Bunu gerçekleştirmek için Hannover'de Albay von Wallmoden'in birliklerinde savaş aletleri mühendisi olarak göreve başlamıştır. Bu görevi esnasında Yedi Yıl Savaşları'na da katılmıştır. Subaylık yaşamı hayalinin pek de gerçekleşebilir görünmemesi sebebiyle 1765 yılının başlarında, yedek subay (Fähnrich) olarak ordudan ayrılmıştır. 1766'dan itibaren Ilfeld'deki Pädagogium'da yabancı dil öğretmeni olarak çalışmıştır. Burada Ludwig August Unzer ile kurduğu dostluktan, mektuplaşmalar yoluyla '*Über den Werth einiger Deutschen Dichter*' (Bazı Alman Şairlerin Değeri Üzerine) isimli edebiyat tarihi açısından ilginç bir eser ortaya çıkmıştır ve bu eser 1771/2 yılları arasında yayınlanmıştır. Kassel şehrinde bulunan Collegium Carolinum'da 1771 yılında Rudolph Erich Raspe'sin aracılığıyla savaş aletleri yapımı bölümünde profesörlük elde etmiştir.

1778 yılında Kassel Askeri Lisesi'nin müdürü ve buna bağlı olarak yüzbaşı rütbesi kazanmasıyla nisbeten tatmin olan askeri kariyer yapma hırısı, 1772 yıllarında başladığı ve kendisindeki yeteneği keşfederek ilerlettiği yazarlık uğraşısının gölgesinde kalmıştır. Çağdaşı birçok genç yazar gibi o da işe öncelikle bazı Fransızca eserlerin tercümesiyle başlamıştır. Raynals'ın '*Histoire philosophique et politique des établissements et du commerce des Européens dans les deux Indes*' ve Turgot'un '*Réflexions sur la formation et la distribution des richesses*' isimli eserlerinin etkisiyle 1770'lerin ortasından itibaren Mauvillon, felsefi, tarihî ve ekonomik sorunlarla uğraşmaya başlamıştır. '*Sammlung von Aufsätzen aus der Staatskunst*' (1776f.) ve özellikle '*Physiokratische Briefe*' (1780) isimli eserleri, Mauvillon'un Kuzey Almanya'da fizyokratik düşüncenin önemli bir temsilcisi olarak kabul edilmesini sağlamıştır.

Askeri lisede devam eden görevi nedeniyle Mauvillon, askeri tarihe ve askerlik teorilerine olan ilgisini hep canlı tutmuştur. 1784 yılında yayınladığı '*Einleitung in die sämmtliche militärischen Wissenschaften*' isimli eseri, Avrupa'da askerliğin hemen hemen her alanına değinen ilk askeri ders kitaplarından birisi olarak kabul edilmektedir. Bu eserinden çok kısa bir süre önce yayınladığı, askeri tarihi inceleyen üç makalesinden birisi olan '*Essai sur l'influence de la poudre à canon*' (1782) adlı hacimli makalesinden yazarımızın aydınlanmacı tarih yazımına mesafeli durduğunu anlamaktayız.

Bu arada çok sevdiği askerlik mesleği kariyerinde yükselmeye devam etmiştir. 1785 yılında Braunschweig Collegium Carolinum'a Savaş Bilimleri (*Kriegswissenschaften*) ve Savaş Araçları Yapma Sanatı bölümlerine profesör olarak davet edilmiştir. Kısa bir süre sonra binbaşı ve akabinde yarbay olmuştur. Braunschweig'da askeri kariyerinde ulaşabileceği en son nokta da bu olmuştur. Bu

sırada Mirabeau ile tanışması ve ortak bazı çalışmalar yapması politik çabalarının ve ilgisinin zirvesi olmuştur. Bu çalışmalardan ortaya çıkan en önemli eser ‘*De la Monarchie Prussienne sous Frédéric le Grand*’ (1788) isimli eserdir. Gerek bu ortak çalışma gerekse Fransız İhtilali’ni desteklemesi ve bu siyasi konuya angaje olması nedeniyle Mauvillon, yaşamının sonlarına doğru toplumsal ve politik bir izolasyona maruz kalmıştır. Özellikle, Mauvillon’un 1780’li yılların sonlarında kadar hayli aktif olan ‘Illuminaten Cemiyeti’ne (Masonluğun mistik yanları ağır basan bir kolu) üye olması, muhafazakar gazetelerde o yıllarda sıklıkla dile getirilen mason-jakoben komplo teorilerinin merkezinde yer almasıyla sonlanmıştır³. Bu teorilerde ortaya atılan iddia, Fransız Devrimi’nin bir mason devrimi olduğu ve bunların Mauvillon gibi üyelerle Almanya’da da aynı şeyi yapmak amacıyla olduklarıdır.

Mauvillon, otuzu aşkın kitabıyla ve çok sayıda makaleleriyle döneminin çok yazarlar kategorisine girmektedir. Bununla birlikte birçok eseri unutulmuş ve etkileri dönemini aşmamıştır⁴.

Bu kısa biyografiden de anlaşılacağı üzere Jakob Mauvillon, ömrü boyunca mesleğinin gereği olarak askeri disiplinlerle uğraşmış ve bu konuyla ilgili olarak birçok eser vermişse de, Hıristiyan Teolojisi’ne olan ilgisi hep artarak devam etmiştir. Jochen Hoffman’ın hayli kapsamlı biyografisi⁵, Jakob Mauvillon’un bir yazar olarak, Alman düşünce tarihinin aydınlanmacı yazarlarının başında geldiğini göstermektedir⁶. Eserleri içerisinde etkisi en uzun süren eseri bu çalışmamızda inceleme konusu olarak belirlediğimiz ‘*Das einzige wahre System der christlichen Religion*’dur. Bu eserin analizi, bir yandan din felsefesi tarihi içinde unutulmaya yüz tutmuş böylesine kapsamlı bir eseri tanıtmakla kalmayacak, aynı zamanda dinler tarihi için de önemli olacağını zannettiğimiz dönemin teolojik ve felsefi tartışmalarına da ışık tutacaktır.

“Hıristiyan Dini’nin Tek ve Gerçek Sistemi”

(*Das Einzige Wahre System der Christlichen Religion*)⁷

Das Einzige Wahre System der Christlichen Religion’da Mauvillon ‘*einzig wahre*’ kavramını dinin alanı için hem ‘tek ölçüt’ hem de ‘tek doğru’ anlamında kullanmaktadır. Asıl amacının, aklın ölçütleriyle tam bir uyum içinde olabilecek ve böylelikle siyaset sanatı için de kullanılabilir gerçek Hıristiyanlığı anlatmak olduğunu kitabın girişinde vurgulamaktadır⁸. Bunun için de ilk olarak eleştirilerle

³ Bkz. *Allgemeine Deutsche Biographie*. Leipzig 1884, Band 20, s. 715.

⁴ Bkz. Hans JAEGER, *Mauvillon, Jacob*. In: *Neue Deutsche Biographie*. Berlin 1990, Band 16, s. 455ff. ve

⁵ Jochen HOFFMANN, *Jakob Mauvillon. Ein Offizier und Schriftsteller im Zeitalter der bürgerlichen Emanzipationsbewegung*. Berlin 1981.

⁶ Alfred STERN, *Jakob Mauvillon als Dichter und Pulpizist*. Berlin 1932, Preussische Jahrbücher Band 230, s. 239-252.

⁷ Mauvillon’un üç ana bölümden oluşan bu eseri için ‘DSR’ kısaltması kullanılacaktır.

⁸ DSR, s. 3.

başlıyor. Öncelikle eski kilise dogmacılarını eleştirirken, daha katı bir biçimde de çağdaşı olan teologları (*Theologen neuerer Zeit*), özellikle Protestan teologları eleştirmektedir.

Mauvillon'un içinde bulunduğu yüzyıl, din felsefesi tartışmalarının hemen hemen her entellektüel çevrede yer aldığı bir dönemdir. Bu dönem, İncil'in tamamen rasyonel bir yorumlamaya tabi tutulmasını öngören, kilise dogmalarını kabul etmeyen ve bu konuda çalışmalar yapan teologların seslerini duyurdukları bir dönem olarak din felsefesi tarihi açısından önemlidir.

Bu tartışmalar arasında Mauvillon'un ön plana çıkarmaya çalıştığı tez, teologların dogmalaştırdığı 'tarihi iman'ın Hıristiyanlığın gerçek imanı olmayacağıdır. Çünkü bu iman, sadece Tanrı tarafından bahşedilen ve doğaüstü bir karaktere sahip olan imandır. Bu çerçevede o, 'eğer iman denilen şey gerçekten böyleyse, teologların İncil'i yorumlama çabaları, kilise vaazları ve kilisenin dogmatik öğretileri ve bunların kabul edilmelerinin ilahîliği konusunda aklın ikna olmadığı bir Hıristiyanlığın, tanrısal bir örtü ile sunulmasının kabul edilemeyeceğini söylemektedir.

Hıristiyanlığın ilahîliği tezi, modern teologlar tarafından bu dinin temel öğretilerinin aklı olduğu tezleriyle desteklendirilmeye çalışılmıştır. Hıristiyanlığın ilahîliği iddiası aynı zamanda bu yeni teologların tezlerinin doğruluğu iddiasına ve bu ise tiranlığa götürecektir. Buna karşın Mauvillon şunu önermektedir: Hıristiyanlık, insan aklına ilahîliği konusunda ikna edici deliller sunamamaktadır. Bu yüzden o, hiçbir zaman doğa-üstü kökenini meşrulaştıramayacak ve dolayısıyla hakikat olarak kabul edilmeyecek, izlenme ve uyulma iddiasında bulunamayacaktır⁹.

1. KRİTİK: VAHİY VE İSBATI

Mauvillon, dönemin din kritiğinde önemli bir yer tutan 'ilahî vahiy' problematikine ilişkin şu soruya cevap aramaktadır: Bir vahyin ilahîliğini ispat etmekte mucize ve kehanetlerin¹⁰ bir değeri var mıdır? Mucize ve kehanetler bir vahyin ilahîliğini kabulde delil olabilir mi? Mauvillon bu soruyu evetlemenin "çok kendini bilmezce bir davranış" olacağı kanaatinde¹¹. İnsan aklının tanrısal şeyler (*göttliche Dinge*) hakkında hüküm verebileceği kanaatinde olan "yeni teologlar"ı Mauvillon birçok noktada eleştirse de, eğer mesele Hıristiyanlığın hakikatini ispatlamak ise, işte burada, onlarla aynı düşünerek, akli delillerin olması gerektiğini söylemektedir. Ayrıca Mauvillon, kendisini yalnızca kendisi yoluyla,

⁹ DSR, s. 6f.

¹⁰ "Weissagung" Hıristiyanlık öğretilerinin isbatında Tanrı'nın varlığını ispat kadar önemli bir yere sahip olmuştur. Bu tür kehanetlerin yoğunlaştığı kitap, İncil'in son kitabı olan "Yuhanna'nın Vahyi" kitabıdır. Mauvillon'un bu "kehanet" ifadesinin arkasında Hıristiyanlığın peygamber anlayışının etkisi vardır. Kehanet sadece bir öngörü olarak değeri vardır. Öngörünün gerçekleşmesi ise ancak yaşanmışlıkla olur. Bu nedenle Mauvillon Hıristiyanlık'taki bu zayıf kavram eleştirisiyle başlamaktadır.

¹¹ DSR, s. 7.

yani yardımcı başka delillere gereksinim duymadan vahiy olarak kabul ettiremeyen bütün vahiyleri gerçek dışı olarak kabul etmektedir.

“Yeni teologları” eleştirdiği bir başka konu, onların teolojik meseleleri düşünürken sadece insanın çektiği acıları hareket noktası olarak ele almaları, bu noktadan hareketle sorunlara yaklaşımlarıdır. Bundan doğan sonuç ise bu teologların, insanlar üzerinde belirli bir gücü kazanarak politize olmalarıdır. Yine bu teologların Hristiyan vahyinin doğruluğunu ispat için ortaya koydukları delilleri daha yakından incelediğimizde bunların hiç de tutarlı olmadıklarını görürüz. Mesela bunlar, Hristiyan vahyinin evrenselliğini ve zorunluluğunu iddia ederler. Ama biliyoruz ki bu vahiy, ne evrenselliğe ulaşmıştır ne de zorunluluğu a priori olarak ispat edilebilir¹². Biz insanların, sonsuz bir yaşam arzusunda olmamız ve bu arzunun yerine gelmesi için de vahyin zorunluluğu, bu teologların iddialarına göre, vahiy için kesinlikle bir delil olarak kabul edilemez.

Mauvillon şöyle devam etmekte: “Vahyin zorunluluğunu ispat iddiasındaki hiç bir a priori delilin olmayacağı anlaşılmaktadır”. O bu sorunsalı şu şekilde sorulaştırmaktadır: “Gerçek anlamda ilahî bir vahiy ne zaman var olur ve böyle bir vahiy hangi özelliklere sahip olur?”

Bu soruya cevap olarak Mauvillon şu özellikleri sıralamaktadır: “Açık-seçiklik, kesinlik, genellik, tarihsellik, kanunlarının ve kurallarının mükemmelliği ve de etkileyicilik. Bütün bunların yanısıra, belki de çok daha önemli bir yanı da olmalıdır vahyin: Bozulmuş insan tabiatını düzeltici olmak”¹³.

Sorunun başlangıcına, yani gerçek anlamda ilahî bir vahyin ne zaman var olacağına Mauvillon’un verdiği yanıt, onu duyguyu esas alan bir din felsefecisi olarak kabul etmemizi gerektirmektedir. Tanrısallığı ispatta hakikatin kaynağı olarak kabul ettiği subjektif duyguya öncelik vermektedir. Mauvillon’un DSR’de “gerçek anlamda tanrısal bir vahiy” için ileri sürdüğü bütün deliller, ya zayıflıklarından dolayı çürütülebilir, ya da güçlendirici başka deliller yoluyla pekiştirilebilir.

1.1. Hristiyan Vahiyine Yönelik İddiaların Eleştirisi

Mauvillon vahiy kritiğinin bir sonraki aşamasında teologların ve filozofların ileri sürdükleri delilleri eleştirmektedir. Hristiyanlığın neliği ve ne öğrettiği konusunda hem teologlar hem de filozoflar bazı görüşler dile getirmişlerdir. Mauvillon’a göre teologlar, filozofların görüşlerini bütün insanlar için mutlak geçerli deliller ileri sürmek için eleştirirken, bir yandan da aslında yine onlara hizmet etmişlerdir. Diğer yandan da, vahyin zorunluluğu ve faydasını ispatlamak için filozofların delillerini kullanmışlardır. Bu bakımdan Mauvillon, filozofların

¹² DSR, s. 10f.; Winkler 38.

¹³ DSR, s. 10ff.; Winkler 39.

metafizik sorunlara ilişkin düşüncelerinin, teologlar tarafından, vahyin zorunluluğu ve otoritesini ispatlamada kullanılamayacağını söylemektedir¹⁴.

Mauvillon'un bu bağlamda sorduğu sorulardan birisi de, teologların birbirinden farklı birçok görüşe sahip olmalarının nasıl açıklanacağıdır. Bunun sebebi, İncil'de, Kitab-ı Mukaddes'te yazılı olan vahyin karanlık, anlaşılmaz olması ve dolayısıyla birbirinden çok farklı yorumlamalara götürmesi midir? Mauvillon bunun olamayacağını söylemektedir. Çünkü eğer gerçek olarak kabul ettiğimiz bir vahiyden bahsediyorsak onun açık ve seçik olmasını da kabul ediyoruz demektir. Açık-seçiklik gerçek vahyin şartlarındandır. Ayrıca bir hakikatin varlığını kabul ediyorsak, ki Hristiyanlığın kaynağı olan İncil'in hakikate sahip olduğu kabul edilmiştir, öyleyse farklı yorumlamaların mümkün olmaması gerekir. Buna örnek olarak Mauvillon, teslis problemini vermektedir. Konuyla ilgili, tarih boyunca birbirinden sadece farklı değil, birbirine tamamen zıt görüşler dile getirilmiştir. Ona'a göre Tanrı'nın böylesine belirsiz, açık-seçik olmayan bir vahiy ile insanı eğitmek amacını gerçekleştirmek isteyeceğini kabul edemeyiz. Gerçi Tanrı bunu yapabilir, ama onun bunu isteyip istemediğini bilemeyiz¹⁵. Eski Ahit güvenilir olarak kabul edilmelidir. Bunun sebebi, metnin birbirinden kopuk parçalardan oluşmasıdır. Bu ise kesin bir yorumlamayı imkânsız kılmaktadır¹⁶. Durum Yeni Ahitte de çok farklı değildir. İsa Mesih'in öğretileri ve havarilerin mektupları şüphelerle örtülüdür. Yeni Ahit'in genelinde bağıntılı bir bütünlük sözkonusu değildir. Bu sebeple Yeni Ahitte Tanrının belirli bir planı ve niyeti kesin olarak ortaya konamaz. Böyle bir plandan ya da niyetten bahsedilse bile, bu bizi Yeni Ahit vahyinin doğruluğu konusunda ikna edici özelliğe sahip değildir.

Mauvillon'a göre Yeni Ahit'in kitapları eğer bazı konularda tesadüfen birliktelik yakalasalarda da, bu onun ilahîliğini kabul etmemiz için yeterli değildir. Çünkü kaynağı Tanrı'nın bizzat kendisi olan aklımız, Tanrının bize bildirdiği/vahyettiği şeylerde bir düzeni ve sistemi şart koşmaktadır. Bu vahiy iddiasında olan kitap muammalıdır ve de tanrısal ruhu ile tanrısal gücü bize doğrudan doğruya ulaştırmamaktadır. Bu kitapta bulunması gereken birçok şey kaybolmuş, çok az sayıdaki insanların tecrübe ettikleri şeyler de çok büyük bir olasılıkla tahrif edilmiş ya da başka haberlerle/rivayetlerle birbirine karıştırılmıştır. Sonuç olarak: İsa'nın havarilerinin vahiyleri açık-seçik ve mutlak gerçeklik özelliklerinden yoksun olduklarından, Yeni Ahit'in tanrısal bir vahiy olması konusunda delil olarak kullanılamazlar¹⁷.

1.2. Mauvillon'un Mucize ve Kerametleri Eleştirisi

Mauvillon'a göre, eğer hâlihazırda bir vahiy gerçekleşiyorsa, ya da geçmişte gerçekleşmiş ise, Tanrı'nın bize bu vahyin kendisinden olduğunu ve belirli bir gaye

¹⁴ DSR, s. 14f.

¹⁵ DSR, s. 14f.; Winkler, 40.

¹⁶ DSR, s. 18f.

¹⁷ DSR, s. 31f.; Winkler, 41.

için indirildiğini ispat etmesi zorunludur. Mauvillon görüşünü şu şekilde temellendirmektedir:

“Ben belirli sınırları olan yetersiz bir akıl ile donatılmış olduğumdan, Tanrı'nın kullandığı araçları tanıyamam ve zorunlu olarak onun vahyine ikna olamam. En güvenilir araç, ikna olarak bilmek isteyenlerin kalplerinde bulunan doğal içsel kanaattir. Gerçi dört İncil yazarında bu içsel kanaatin olduğu kabul edilebilir, ama bizler bu kanaate ulaşabilmek için başka araçlara gereksinim duymaktayız.”

Bir dinin tanrısallığını ispat için gerekli araçların başında rasyonel bilgi gelir. Biz ise bu bilgiye sahip değiliz¹⁸. Mauvillon'un buradaki eleştirisinin temelinde, onun mucizeler ve kehanetlerin dinin doğruluğu konusundaki fonksiyonuna ilişkin hâkim olan ortodoks öğretiyi eleştirme amacı yatmaktadır. Burada ayrıca mucizeleri ve kehanetleri hem vahyin hem de Hıristiyanlığın doğruluğu konusunda bir delil olarak kullanılan teologları da eleştirmektedir. Mauvillon'un ulaştığı sonuçlar şunlardır¹⁹:

- 1) Hıristiyanlığın, ilahîliğini ispatta mucizelere dayanan tek din olup olmadığını kanıtlayamayız.
- 2) Birçok politeist din, hakikat iddialarını, mensuplarının Tanrıları yüceltmeleri sonucunda elde ettikleri başarılarıyla temellendirmektedir²⁰.
- 3) Mucizeleri, Tanrı'nın mutlak kudretinden doğan sıradışı olaylar olarak kabul etmek mümkün değildir.
- 4) Mucizelerin, Tanrı'nın öğretisini tasdik ettiklerine dair mutlak güvenilirlikte hiç bir işareti yoktur²¹.
- 5) Hangi mucizelerin Tanrı'nın öğretisini yerine getirdiğini ve aklın Tanrı'nın mutlak gücü, hikmeti ve iyiliği meselesindeki iddiaları konusunda hüküm vermek imkânsızdır.

Bu argümanlardan hareketle Mauvillon, Tanrı'nın mucizelerinin doğrudan doğruya etkileyici olmaları gerektiğini ve Tanrı'nın elçileri için şu ayırdedici belirtilerin gerçekleşmesi gerektiğini söylemektedir:

¹⁸ DSR, s. 38; Winkler, 42f.

¹⁹ DSR, s. 39; Winkler,

²⁰ DSR, s. 41, 66.

²¹ DSR, s. 42; Winkler, 44.

- 1) Tanrı'nın gönderdiği elçinin gönderilmişliğini yanlış anlamak, bu konuda şüphe etmek veya bunu inkâr etmek için hiçbir imkân ve ihtimalin olmaması gerekir.
- 2) Ve Tanrı'nın elçisi ile onun elçisi olmayanın kesin olarak bilinmesi ve onun elçisi olmayanın asla elçi olarak kabul edilmemesi zorunludur²².

Mauvillon'a göre kimse, gösterdiği mucizeler sebebiyle Tanrı'nın elçisi olarak kabul edilemez. Çünkü mucize olarak gösterilen kural dışı şeylerin, gerçekten mucize mi yoksa sihir mi olduğunu bilebileceğimiz bir ölçüt yoktur elimizde. Gerçi bazı teologlar bu tür eylemlerin, mucizelerin yalnız Tanrı'nın izin vermesi sonucunda vuku bulabileceğini söylemişlerdir. Bunu ise, elçinin doğruluğu konusunda yeterli bir delil olarak kabul edilebilir saymışlardır.

Hiristiyanlık tarihinde vahyin gerçekliğinde delil olarak kullanılagelen ve teolojik tartışmaların temelinde yer alan “mucize” kavramını Mauvillon biraz daha yakından incelemekte ve mucize konusunda ileri sürülen iki kriteri tartışmaktadır:

- 1) Tarihi gerçeklik. Mucize, anlatıldığı gibi gerçek olarak ve bütün şartlarda gerçekleşmiş olmalıdır.
- 2) Felsefi kesinlik. Aklın ölçütlerine göre zorunlu olarak anlatılan fiilin bir mucize olduğu sonucuna varmalıyız.

Mauvillon bu iki kriterin birbirleriyle karıştırılmamaları gerektiğini söylemektedir, ama yine de bunların birbirinden çok da bağımsız olmadıklarını vurgulamaktadır. Ona göre vahiy ve mucizeler, tarihi gerçeklik prensibi üzerine bina edilemez. Aynı zamanda tarihi gerçeklik olarak verilen haberler konusunda ikinci prensip, yani felsefi kesinlik yoktur. Çünkü mucizelerin mutlak geçerliliği konusunda gerekli felsefi kesinlik için ön şart olan tarihi gerçeklik, ancak bütün tarihi verileri göz önünde bulundurarak elde edilebilir. Bunun için de zorunlu olarak a) Hiristiyanlığın mucize olarak sunduğu olayların anlatıldığı metinlerin otantik oldukları ve b) bu metinlerin yazarlarının, her halükarda, tam güvenilirliklerinin ve inanılırlıklarının ispat edilmesi gerekir²³.

İnanılırlığı temin etmek için, Kitab-ı Mukaddesi oluşturan kitapların gerçek olup olmadıkları araştırılmalıdır. Bu sorunu Mauvillon İncil kitaplarının yazarları hakkında sorduğu ikinci soruya bağlamaktadır. Özellikle araştırılması gereken İncil yazarlarının güvenilirliğidir. Bu yazarlar insandırlar ve bu yüzden onların mucizeler konusundaki görüşleri ciddi olarak tartışılmalıdır. Çünkü yanlış anlama ve böylece aktarma ihtimalleri vardır. Bütün bunlardan yapabileceğimiz çıkarım, Mauvillon'un hem İncil yazarlarının mucizeler ve kehanetler konusunda yeterli güvenilirliğe sahip olmadıkları ve hem de onlardan bize ulaşan metinlerin ise tarihi olarak otantik bir şekilde ulaşmış olmasında bir kesinliğin olmadığıdır.

²² DSR, s. 44.

²³ DSR, s. 44, 49; Winkler, 45.

Mauvillon'a göre aktarılan bir delilin, yani mucizenin, inanılabilirliği için onun aktaran tarafından bizzat müşahede edilmiş olması gereklidir. Bu bakımdan Mauvillon yalnızca iki İncil yazarının rivayetlerinin doğru olabileme ihtimalinden bahsetmektedir. Çünkü bu iki yazar, Matta ve Yuhanna, İsa'nın mucizelerini en detaylı şekilde, tecrübe etmiş olabileme ihtimallerinden hareketle, aktarmışlardır. Mauvillon'a göre bu iki kitap arasında daha az güvenilir olan Yuhanna İncili'dir. Aslında Matta İncili'nin orijinaline de sahip bulunmamaktayız. Mauvillon'un dile getirdiği bu problematik günümüz din bilimleri araştırmacılarının da yakından ilgilendikleri bir meseledir. Yani, İncil'i oluşturan dört kitabın, farklı İncil'in, öncelik ve sonrakıları ve muhtemel tahrifler nedeniyle güvenilirlikleri meselesi tartışılmaktadır²⁴.

Bu sorunsala ilişkin Mauvillon iki örnek sunmaktadır: Hem Yuhanna İncili'nde hem de Matta İncili'nde, doğuştan kör olan bir kimsenin mucizevî olarak iyileşmesinden bahsedilmektedir. Bu olayı daha da mucizevîleştirmek için birçok şey eklenmiştir²⁵. Mucize olarak aktarılan bu olayı destekleyecek güvenilir tarihi belgelerin olmaması sebebiyle, daha önce Mauvillon tarafından dile getirilmiş birinci kritere, tarihi gerçeklik kriterine uymadığından bu rivayet ispat edilebilir değildir. Bu yüzden bu olayın mutlak olarak mucize kabul edilebilmesi mümkün görünmüyor²⁶.

Mauvillon mucizeler için hiçbir şekilde tarihi kesinliğin olamayacağını argümanlarını şu şekilde sunmaktadır: Bizim mucizeler hakkında tek bilgi kaynağımız Kilise tarihinin ilk dönemleridir. Bu dönemde bize ulaşan rivayetler ise şüphelidir. Şu soru hep sorula gelmiştir: Havariler bildirdiklerini gerçekten rivayet etmişler midir ve hakikati söyleyebilmek hususunda ne tür kişisel ilişkiler içerisindedirler? Bu soru kompleksinin cevabı verilemez. Çünkü kilisenin ilk döneminden daha karanlık ve daha az kesin olan tarihî bir kesit yoktur. Ayrıca dinî savunma bilinci içerisinde, Kilise Babaları'nın yalan söyleyebilmeleri muhtemeldir²⁷.

Havarilerin şahitlikleri ve Luka'nın havariler tarihinde aktardığı rivayetlerin tarihî olarak inanılabilirlikleri ve de bunların doğrulukları başka delillere bağlıdır²⁸. Biz bu tür tarihi delillere, yalnızca Hıristiyanlığın bize aktardıkları dışında sahip değiliz. Olağanüstü olayların, yani mucizelerin havarileri Hıristiyanlığı anlatmada karşılaştıkları hapis ve ölüm cezalarını bile göze almalarında motive ettiği iddiası da mucizeleri kabul edebilmemizde yeterli bir delil sayılamaz. Çünkü biz

²⁴ Winkler, 46.

²⁵ Winkler'e göre Mauvillon bu iki İncil yazarının olayı daha da mucizevî bir şekilde göstermek için yalan söyledikleri iddiasında olduğunu söylemektedir. Bize göre Mauvillon bunu açık-seçik söylemediğinden bu sonuca varamayız. Onun söylediği, mucizevîleştirmek için bir şeylerin eklendiğidir, ama illa onlar tarafından değil. Bu ilavenin sonradan olması da muhtemeldir. Kırş. Winkler, 46 (dipnot 36).

²⁶ DSR, s. 63.

²⁷ Winkler, s. 46.

²⁸ DSR, s. 59.

havarilerin yaşamlarına ve içinde buldukları koşullara dair güvenilir bir bilgiye sahip değil. Hıristiyanlığı yaymalarının sonucu olarak fakirlik içinde tahkir edilmeleri de, onların inanılabilirliğini tasdik eder görünmemektedir. Mauvillon'a göre insanlar mutlak bir hakikat için her zaman acı çekmez ve ölümü göze almazlar, daha çok kendilerine hakikat görünen ve hakikat zannettikleri bir bilgi için bunu göze alırlar. Dolayısıyla kendilerini, kendi zanlarınca doğru kabul ettikleri bir bilgi için feda etmeleri, o bilginin hakikat olduğu anlamına gelmez²⁹.

Pavlus ve Petrus'un katlanmak zorunda kaldıkları sıkıntılar, yandaşları yanında kazandıkları onur yanında belki de çok küçük sıkıntılardı. Mauvillon dört İncil yazarının aktardıklarının çok güvenilir olmadıklarını tekrar tekrar vurgulamaktadır. Yani gerçekten, mucizenin etkisiyle böyle büyük sıkıntılar yaşanmış mıdır? Havariler'in gerçek yaşamları konusunda sahip olduğumuz rivayetlerin gerçekliğini bilmediğimiz gibi, bu rivayetlerin nerede ve ne zaman ortaya çıktıklarını da bilemiyoruz.

Bu tür mucize hikâyelerinin, mucize bekleyen ve onunla iman edebilecek insanlar için uydurulmuş olmaları muhtemeldir. Ayrıca İsa'nın bu tür mucizeler yaparak insanları iman ettirmek isteyip istemediğini de bilmiyoruz³⁰. Ayrıca mucizeler sadece Hıristiyanlığa mahsus değildir. Hemen hemen bütün dinler bu tür mucizelere dayanmaktadır. Antik Yunan'da Apollo, Aeskulap, Herkules ve Jupiter tanrılar olarak kabul edilmiş ve saygı gösterilmişlerdir. Bunun sebebi, insanların onların mutlak gücüne inanmaları değil, daha çok onların aktarılan mucizevi işleri nedeniyle tanrı olarak kabul edilmeleridir. Bu durum Hıristiyanlık için de böyledir³¹.

Mauvillon, Kitab-ı Mukaddes'te bulunan belirsizliğe, bulanıklığa ve tutarsızlıklara örnekler vermektedir. Sonuç olarak hakikati bir bütün olarak kavramak istediğini, ama Hıristiyanlığın ilk döneminde cereyan etmiş olan mucizelerin kabul edilemez olduklarını söylemektedir. Çünkü Stoacıların ve diğer politeist bilgelerin inanılabilirlikleri İncil yazarlarından daha güçlüdür. Bu yüzden Mauvillon bir çıkmaza düştüğünü ve bu çıkmazda teologların kesinlikle yardımcı olamadıklarını söylemektedir.

Mauvillon, ayrıca, Hıristiyanlığın önemli tezlerinden birisini, yani “**kehanetler** (*Weissagungen*) Tanrı'nın mutlak bilgisini ve mutlak kudretini ispatlayan, olağanüstü etkilemelerinin sonuçlarıdır” iddiasını tartışmaktadır. Mauvillon'a göre, kehanet ifadeleri, aklın açıklık-seçiklik ve anlaşılabilirlik taleplerini karşılamak zorundadırlar. Hıristiyanlığın hakikatini ispatlama iddiasında olan kehanetler ne açık-seçiktirler ne de anlaşılabilirler. Hıristiyanlık tarihinde Tanrı'nın kehanetleri hep gerçekleşmiş olarak kabul edilmiştir. Ama nasıllığı konusunda, kesin bir açıklama ve icma olmamıştır. Burada örnek olarak

²⁹ DSR, s. 61.

³⁰ DSR, s. 63.

³¹ DSR, s. 66; Winkler, s. 47f.

Mauvillon, Messias'ın konusundaki kehaneti dile getirmektedir. Bu kehanetin gerçekten Messias'la ilgili olup olmadığı kesin değildir³². Antik tanrıların kehanetlerinde ise durum farklıdır. Bu kehanetler açık-seçik ve de belirli bir nesneye ilişkindir. Hıristiyanlığın kehanetlerinde ise böyle bir durumdan bahsedilemez.

Mauvillon'un uzun uzadıya tartıştığı ve yanlışlığını ispata çalıştığı bir başka kehanet ise Matta 24, 34. Markus 13, 30. ve Luka 21, 32. baplarda rivayet edilen Kudüs'ün tahrip edileceği ve böylelikle dünyanın sonunun geleceği kehanetidir. Bu kehanetin bizzat Tanrı tarafından İsa yoluyla bize bildirildiği kabul edilmiştir. Bu kehanetteki ifadelerle göre kehanetin yapıldığı dönemde yaşayan insanların bu sonbuluşu yaşayacakları söylenmektedir. Ama bu gerçekleşmemiştir. Demek ki ya bu kehanet tanrısal değildir, ya da yanlış anlaşılmaya imkân vermekte ve bu yüzden de Hıristiyanlığı destekleyen bir kehanet olarak kabul edilmeye imkân vermemektedir. Bu kehanet konusunu Mauvillon bütün ayrıntılarıyla tartışmakta ve gelebilecek itirazlara cevaplar vermektedir³³.

Mauvillon bu itirazlarından sonra şu soruyu sormaktadır: Eğer çok önemli ve temel kabul edilen kehanetler bile böyle problemli ise, Hıristiyanlığın tanrısalılığı ve Hıristiyanlığın vahyi sayılan Yeni Ahit kitaplarının doğruluğu nasıl ispat edilebilir? Bu soruya karşın Mauvillon şu çıkarımlarda bulunmaktadır: Eğer Hıristiyanlığın en temel kehanetine karşı bile bunca itirazlarda bulunulabiliyorsa, bu dinin hiç bir kehaneti Hıristiyan vahyinin tanrısallığını ispatta yeterli birer delil olarak kabul edilemezler³⁴.

1.3. Hıristiyanlığın Geniş Yayılma Alanı İlahîliğine Delil Midir?

Mauvillon'un tartıştığı bir başka delil, Hıristiyanlığın ilahîliğini ispat için birçok teolog tarafından kullanılmış olan Hıristiyanlığın yayılması ile ilişkili delildir. Bu delile göre, Hıristiyanlığın geniş bir yayılma alanı bulması, onun ilahîliğini ispat etmektedir. Düşünürle göre, iyice incelendiğinde, bu delilin geçerli olarak kabul edilemeyeceği ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda Mauvillon üç temel hususa işaret etmektedir:

- 1) **Doğru:** Bütün din kurucuları özel yeteneklerle ve kapasitelerle donatılmışlardır.
- 2) **Yanlış:** Tanrı'nın doğüstü güçlerle donattığı ve kendisiyle bütün insanlar için geçerli tek bir hakikat bildirmek istediği yalnız tek bir din kurucusu vardır³⁵.

³² Winkler, s. 48f.

³³ DSR, s. 75.

³⁴ DSR, s. 77ff. ve 82; Winkler, s. 51f.

³⁵ DSR, s. 84.

- 3) Sonuç: Ön yargısız akıl böyle tek bir din kurucusunu kabul edemez. Böylelikle bütün dinler ve din kurucuları içerisinde seçilmişlik ve tek geçerlilik argümanı kabul edilemez.

Mauvillon bu durumu bazı somut örneklerle açıklamaya çalışmaktadır. Ona göre Hıristiyanlığın doğuşu ve genişlemesi ile İslam'ın doğuşu ve genişlemesi arasında paralellik vardır.

Din kurucusu olarak Muhammed'in de İsa gibi özel yeteneklerinin ve kapasitesinin olduğu söylenebilir. Üstelik İsa'nın işi Muhammed'e göre daha kolaydı, yani daha az yetiyle bile yetinebilirdi. Çünkü İsa bir kiralıyet ailesinden, yani Davud'un soyundan gelmektedir. Muhammed ise daha zor şartlar içinde başarılar elde etmiştir³⁶. Dolayısıyla İsa'nın başarıları ve Hıristiyanlık'ın yayılması, Hıristiyanlığın ilahlılığı konusunda yeterli bir delil değildir. Zira Muhammed'in de başarıları vardır ve İslam çok büyük alanlara yayılmıştır³⁷.

Aşağıdaki tarihi şartlar göz önünde bulundurulduğunda, Hıristiyanlığın yayılma tarihi çok farklı bir değerlendirilmeye tabi kılınmalıdır:

- 1) Kâfirlerin, kutsal ruh tarafından vahyolunmuş havariler vasıtasıyla din değiştirmeleri çok geç vuku bulmuştur ve muhtemelen onların istekleri dışında olmuştur.
- 2) Havariler 10 ila 12 yıl herhangi bir misyonerlik hareketi göstermeden İsa'nın geri gelmesini beklemişlerdir.
- 3) 'Aklı biraz kıt bir maceracı'³⁸ Pavlus ile durum değişmiştir. O İsa taraftarı Yahudiler'in takibe alınmasında Yahudi sinagoguna elinden gelen hizmeti sunmuştur.
- 4) Sonunda Pavlus mucizevî bir şekilde din değiştirerek, o dönemde Yahudilikten kopma bir mezhep olarak kabul edilen Hıristiyanlığa geçmiştir³⁹. Daha sonra da Pavlus 'kâfirlere', İsa'ya vaadedilmiş melekût kiralılığını elde etmek için gerekli olan şeyleri öğretmiştir⁴⁰.
- 5) Havariler, bütün dünyaya Hıristiyanlığı anlatma ve kâfirlere Hıristiyanlığı bildirme görevini başlarda ciddiye almamışlardır. Çünkü İsa bunu Yahudiler'i tehdit ve eğitime amaçlı kullanmıştır.
- 6) İsa taraftarı Yahudiler melekût kiralılığını sadece kendilerine mahsus kabul etmişler ve bunu da bencillikten ya da politik amaçlarla iddia etmişlerdir⁴¹. İsa'nın geleceği kehaneti de bu arada gerçekleşmemiştir.

³⁶ DSR, s. 90; Winkler, s. 52.

³⁷ DSR, s. 90ff.

³⁸ DSR, s. 96.

³⁹ DSR, s. 93ff.; Winkler, s. 53.

⁴⁰ DSR, s. 97f.

⁴¹ Winkler, s. 53f.

Bu tarihi şartları dile getirdikten sonra Mauvillon, tezini temellendirme hususunda şu argümanları ileri sürmektedir:

- 1) Antik politeist dinlerin çöküşü, yeni bir dinin doğmasına imkân tanıdı. Toplum yapısının değişmesi, nüfusun artması –özellikle fakir sınıfların sayıca artması- ve antik dinlerin ‘kurban’ fenomeni üzerine kurulu olması, insanların yeni bir dine ihtiyaç duymalarını sağlamıştır.
- 2) Dinin görevi ahlak öğretmek ve ahlakiliği teşvik etmek olmamıştır. Din, özellikle günümüz (Mauvillon’un dönemi) Hıristiyanlığı, pragmatik hedeflere sahiptir.
- 3) Pavlus’un girişimleri ancak dünyanın o zamanki meşhur yerlerine yayılmış olan Yahudiler sayesinde başarılı olmuştur. Çünkü bu din Yahudiliğe uzak olmadığından, ilk taraftarlarını onlardan kazanmış ve bu yeni taraftarlar sayesinde hızla yayılmıştır. Mauvillon’un demek istediği, Hıristiyanlığın hızla yayılmış olması onun ilahiliğini ispatlamaz. Çünkü bu yayılmada başka tarihi faktörler rol oynamıştır.
- 4) Yunanlılar ve Romalılar farklı dinlere ve dinî görüşlere karşı toleranslı davranmışlardır. Roma İmparatorluğu’nun olağanüstü büyüklükte olması ve o zaman için kontrol edilemez sınırlara sahip olması, yeni doğan dinleri, inanışları ve mezhepleri kontrol etme imkânını ortadan kaldırmıştır. Bu yüzden yeni bir dinin, Hıristiyanlığın, doğması ve gelişmesi çok zor olmamıştır⁴².

Mauvillon, bugünkü Hıristiyanlığı Pavlus’un inşâ ettiği bir din olarak görmektedir. Ona göre Pavlus, hırslı, sadece kendini düşünen ve de çok büyük bir etkileme gücüne sahip olan bir kimsedir. Bu kişi, iddia edildiği gibi tanrısal ruhla dolu ve onunla hareket eden bir kimse değildir⁴³. Ayrıca hıristiyanlaşmış tarihin öne sürdüğü ve iddia ettiği gibi Romalılar’ın takibi bütün bölgelerde ve uzun süreli olmamıştır. Bu kısmi devlet takibi Hıristiyanlığın genişlemesine kesinlikle büyük bir engel teşkil etmemiştir ki bu engellemelere rağmen Hıristiyanlığın yayılması bir mucize olarak kabul edilsin. Ayrıca, yine iddia edildiği gibi Hıristiyanlık, Roma İmparatorluğu’nu dize getirmiş ve çöküşünü hızlandırmış değildir. Roma tarihi dikkatlice gözden geçirildiğinde, zaten İmparatorluğun doğal süreç içerisinde gittikçe zayıfladığı ve aşırı büyüklüğünü kontrol edemeyerek çöktüğünü görebiliriz. Hıristiyanlığın hızla yayılmasının tek sebebi, Roma İmparatoru’nun tamamen öznel sebeplerle Hıristiyan olması ve bu dinin yayılması için çalışmasıdır. Bu da, Hıristiyanlığın öne sürdüğü, hızla yayılma mucizesinin doğru olmadığını ve

⁴² DSR, s. 103f.; Winkler, s. 54f.

⁴³ DSR, s. 104f.

Hıristiyanlığın ilahîliğini ispatta hiç bir değerinin olmadığını gösteren tarihi bir vakiadır.

2. KRİTİK: HİRİSTİYAN AHLAKI

18. Yüzyıl filozoflarının ve teologlarının başlıca ilmî ve edebî tartışmalarından birisi, belki de en önemlilerinden birisi ‘Hıristiyan Ahlakı’ ve bu ahlakın savunulabilirliği meselesidir. Bu husus DSR’nin ikinci kısmında işlenen temel konulardan birisidir. Bu bağlamda Mauvillon genel olarak şu soruyla uğraşmaktadır: Hıristiyan ahlakı Tanrı yasasıyla mı belirlenmiştir?

Hıristiyan ahlakının mükemmelliğinin bu ahlakın Tanrı tarafından belirlendiğine bir delil olduğu birçok Hıristiyan tarafından kabul edilegelmiştir⁴⁴. Burada Mauvillon’un üç temel tezini dile getirmeliyiz:

- 1) Hıristiyanlığın ilahîliğini ahlaktan hareketle delillendirmek, bağımsız, tarafsız ve doğru hüküm verebilen akıl için yeterli değildir.
- 2) Hıristiyan Ahlakının ilahî bir karaktere sahip olduğunu ispatlamaya çalışmak aslında peşinen şunları kabul etmek demektir: İnançsız kimseler yardıma ihtiyaç duymaksızın Hıristiyanlığa ulaşamazlar. İnsanların mutluluğu Hıristiyanlığa bağlı değildir, çünkü Tanrı Hıristiyanlığı ikna edici tabii delillerle donatmış değildir. Bunun sonucu olarak, din, vatandaşlarının mutluluğunu teşvik etmek isteyen devlet için ‘politik bir araç’ olamaz.
- 3) ‘Tek zararsız, tek mükemmel bağıntılı ve bütün itirazlara karşı koyabilen tek Hıristiyanlık’ zorunlu olarak rasyonel düşünen bütün insanlar tarafından ‘tek hakikat’ olarak kabul edilmelidir. Bunun için gerekli olan, diğer bütün sistemlerin çürütülebilmesidir⁴⁵.

Mauvillon Hıristiyanlığın ilahîliğini ispat için kullanılan, Hıristiyan ahlakîliğinin mükemmelliği ve mükemmelliğin ancak ilahî olabileceği şeklinde özetlenebilecek ahlak delilinin birçok açığını görmekte ve bu açıkları eleştirerek kapatmaya çalışmaktadır bu bölümde.

Ona göre Hıristiyanlığın en zayıf yanı ahlak öğretisidir. Özgür irade yoluyla varlığımızın zorunlu yasalarını gerçekleştirme olarak ahlak, öncelikle akla ve aklî olana bağlı olmalıdır. Bu durumdan dinî dogmatikte bahsedemeyiz. İnsanların içsel ve dışsal eylemlerinin öncelikli hedefi mutluluktur. Bunun için gerekli olan

⁴⁴ DSR, s. 109; Winkler, s. 55.

⁴⁵ DSR, s. 111 ve 195f.; Winkler, s. 55f.

ahlakî eylemler, insanlar tarafından önce icat edilmiş ve sonradan öğretilmiş olmalıdır.

Ahlak kurallarının çok çeşitlilik göstermelerinin temelinde, bilgi ve algılama konusunda farklı olmaları yatmaktadır. İnsanlar bu farklılıkları yok edebilmek ve daha kesin ve genel geçer ahlak yasalarına ulaşabilmek için, sahip oldukları ahlak yasalarına ilahî bir görünüm vermeye ve kaynak bulmaya çalışmışlardır⁴⁶.

Mauvillon eleştirilerini şu şekilde sürdürmektedir: Farzedelim ki, ilahî nitelikli ahlakî yasalardan oluşan bir sisteme sahibiz. Bu sistemin içindeki yasalardan birisi eğer genel mutluluğa götürmüyor, bu mutluluğu temin etmiyorsa, bütün sistemin ilahî kaynağı konusunda tenkide maruz kalması zorunludur. Bu durumda her bir bireyin mutluluğunu neyin temin edeceğini belirleyemeyiz. Ayrıca bir etik sisteme, onun insanların mutluluğunu temin edip etmediğine bakıp, onun ilahî kaynaklı olduğunu söylememiz de imkânsızdır.

Hiristiyan ahlakının mükemmelliğini ve insanın mutluluğunu hedeflediğini ispat edebilecek bir delilin, yani Hiristiyan ahlakının, sadece ve sadece ilahî bir kaynaktan geldiğini insan aklına kabul ettirmesi zorunludur. Yani, ahlakın ilahîliğinde tek ölçüt insan aklıdır. Ama burada da büyük bir sorunun varlığını kabul etmektedir Mauvillon. Çünkü genel bir akıl yoktur. Ayrıca hissedilebilir ve algılanabilir fenomenleri, yalnız zihin ile ölçmek mümkün değildir. İnsan akli ile tanrısal akli ölçmek de aynı şekilde mümkün olamaz. Bu yüzden Hiristiyan teologların, ahlakın ilahîliğini, insan aklına kabul ettirmek için kullandıkları rasyonel deliller geçerli olamaz⁴⁷.

Hiristiyan ahlak sisteminin mükemmelliği iki tarzda sınanmalıdır: Teorik, a priori, yani rasyonel deliller getirerek ve pratik, a posteriori, yani Hiristiyan ahlakının ortaya çıkardığı, yarattığı iddia edilen sözde etkiler yoluyla⁴⁸. Teorik olarak ilahî ahlak sistemi açık-seçik, belirgin ve tam olmalıdır. Aksi takdirde mükemmellikten bahsedilemez. Eğer sözkonusu ahlak sistemi ilahîlik iddiasında bulunmasaydı, bu teorik şartın koşulması da gerekmezdi⁴⁹.

Burada önemli bir soru daha sorulmalıdır: Eski Ahit'te Yahudiler için geçerli olduğu kabul edilen ahlak sistemi, günümüz Hiristiyanları için de hâlâ geçerli midir?⁵⁰ Ayrıca Yeni Ahit'te hikâye tarzında verilen misaller de çok zor yorumlanabilir bir karaktere sahiptir. Mauvillon, Yeni Ahit açısından bu hikâyelerin çoğu otantik değildir demektedir.

Yeni Ahitteki mektuplar konusunda da Mauvillon sert ama haklı eleştiriler dile getirmektedir. Havariler tarafından yazılmış mektuplar, bazı gruplara kesin bir

⁴⁶ Winkler, s. 56.

⁴⁷ DSR, s. 114f.

⁴⁸ DSR, s. 116.

⁴⁹ DSR, s. 117f.; Winkler, s. 57.

⁵⁰ DSR, s. 114 ve 117.

amaçla ve belirli bir hedef doğrultusunda yazılmışlardır. Bu nedenle bu havari mektupları tek yönlü ve gelişmelerle doludur.

Otantik olmadıkları konusunda da hüküm verilebilir olmaları ayrı bir sorundur. Pavlus tarafından yazılmış mektuplar sanki bir kâhinin ağzından dökülmektedir ve özellikle anlaşılacak üzere yazılmıştır. Bazı yerlerde Pavlus kendi iradesini Tanrı'nın iradesi yerine koymaktadır.

Bu durumda Tanrı'nın emirleri ile Pavlus'un iradesini ayırdetmemizi sağlayacak nasıl bir kriterden bahsedebiliriz? Üstelik diğer İncil yazarlarının ve mektup yazarları olan havarilerin mutlak olarak ilahî olanı bize doğru yansıtmayı yansıtmadıklarından, yansıtmasalar bile kendilerinin ne derecede masum ve mahfuz olduklarından nasıl emin olabiliriz?

Birçok teolog, İncil yazarlarının ve Havariler'in esinlendiğinden (vahiy aldığından) bahsetmektedir. Ama bu esinlenmeleri, onları kendi düşüncelerini kutsal metne ilave etmekten ne derece alıkoymuştur, ya da alıkoymaması mümkün müdür? Hıristiyan ahlak sisteminin birçok konuda çok farklı yorumlanmasının temelinde de, metnin oluşum sürecinde ilahî olan dışında farklı şeylerin metne yol bularak karıştığının göstergesidir⁵¹.

Mauvillon şu sonuca ulaşmakta: Yeni Ahit'teki ahlak öğretileri, Hıristiyanlar'a Tanrı'nın iradesini doğru olarak yansıtamamaktadır, çünkü karanlık ve belirsiz olarak dile getirilmişlerdir. Ayrıca Hıristiyan ahlak sisteminin toleranslı bir ortam temin etmekten çok, kan akıttığı ve bunu Hıristiyanlığın ve ahlak sisteminin temini için yaptığı tarihen bilinmektedir⁵². Bunun aksini iddia ederek, Hıristiyanlığın mükemmel bir ahlak sistemine sahip olduğunu ve bu mükemmelliğin ilâhî bir kaynaktan beslendiğini söylemek ve de bu delili geri çevirerek Hıristiyanlığın ilahîliği için bir delil olarak kullanmak mümkün değildir⁵³.

2.1. Hıristiyan Ahlakı'ndaki Çelişki!

Hıristiyan Ahlakı'nın mükemmel olmadığı sonucuna ulaşan Mauvillon, öncelikle Hıristiyanlıkla ilgili bazı tespitler yapmak ihtiyacı hissetmektedir. Hıristiyan ahlak öğretisi bizden bir yandan 'bu dünyanın eşyalarına karşı tam bir kayıtsızlığı' ve diğer yandan da bizim bütün irade ve eylem gücümüzü 'öbür dünya'ya çevirmemizi talep etmektedir.

Bu ahlak öğretisi, nefsin parçaları olan hırs, övünme ve gurur içinde yaşamayı yasaklarken, tevazu, sabır, acı çekebilme kabiliyetini ve belirlenmiş kader karşısında teslim olmayı teşvik etmektedir. Peki, bu durum devletlerin mevcudiyetine zarar vermeden nasıl gerçekleşebilir?⁵⁴ Bu tespitlerden sonra Mauvillon, Pierre Bayle ve Jean Jacques Rousseau tarafından sıklıkla dile

⁵¹ Winkler, s. 58f.

⁵² DSR, s. 189 ve 198.

⁵³ Winkler, s. 59.

⁵⁴ DSR, s. 132.

getirilmiş bir itirazı tekrarlamaktadır: Hıristiyan ahlak öğretisi köleliği ve zelillliği tavsiye etmekte ve insanları bu doğrultuda eğitmektedir⁵⁵.

Ahlak teologları yukarıdaki eleştirilere kılı kırk yararcasına cevaplamaya ve belirli bir kombinasyon içinde yorumlamaya çalışmışlarsa da, Mauvillon hiçbirinin yeterli olmadığını söylemektedir. Ayrıca şu soru da kesin olarak cevaplandırılabilmiş değildir: Tanrı savaşa izin vermiş midir yoksa her halükarda yasaklamış mıdır?

Yeni Ahit'teki iki farklı metin birbiriyle uzlaşmaz bir görünüm arz etmektedir. Matta 5, 38-40'ta Hıristiyanlığın sevgi dinî olduğu, İsa'nın son anlarına kadar kendisini yok etmek isteyenlere karşı hiç bir girişimde bulunmadığı belirtilmektedir. Çünkü onun öngördüğü Tanrı'nın devleti, politik ve yeryüzünde kurulacak olan bir devlet değil, aksine gökyüzünde kurulacağı öngörülen bir devlettir. Matta 26, 52'de ise İsa 'kılıç' misalini kullanmaktadır. Bu misalle Tanrı'nın cezalandırıcı iradesi somutlaştırılmış ve kılıcın yalnız Tanrı'nın eline ait olduğu vurgulanmıştır⁵⁶. Gerçi bu ikinci metin Hıristiyan teologlar tarafından birinci metin ile uyumlu bir şekilde yorumlanmaya çalışılmıştır, ama pratikte Hıristiyanlığa hep savaşlar hâkim olmuştur. Buradan Mauvillon, Hıristiyan ahlak öğretilerinde önemli bir konuya, devlete karşı olan sorumluluğa, devletle inanan bir Hıristiyan'ın ilişkisine gelmektedir.

Hıristiyan ahlakının eleştirisine Mauvillon Yeni Ahit'ten örnekler vererek devam etmektedir. Yeni Ahit'in hiç bir yerinde bir vatandaşın ve tebaanın devlet başkanına karşı olan sorumluluğuna ve vatan uğruna canını feda etme konusuna değinilmemiştir⁵⁷. Matta'nın 5, 17-21-22-24-27 ayetleri İsa'nın ağzından çıktığı iddia edilen bazı belirsiz ve yorumlanması güç imalar ihtiva etmektedir. Mauvillon'a göre sadece bu bile, Tanrı'nın kelamı kabul edilen bir metnin ortaya koyduğu ahlaki sistemin yetersizliğini göstermeye yeter⁵⁸. Bu yüzden Hıristiyanlığın ilk dönemindeki insanları ikna etmek için misallere başvurulmuştur, çünkü Tanrı'nın sözü yeterli açıklıkta değildir. Lessing'in de dediği gibi, o dönem, insanların somut şeylerle düşünebildiği bir dönem olduğundan, Hıristiyanlık da hep misallere başvurmuştur⁵⁹.

Mauvillon yukarıda belirtilen İncil ayetlerinin şu şekilde yorumlanabileceği kanaatindedir: Gerçek Hıristiyan vergi ödememelidir. Eğer ödüyorsa, bunu aralarında yaşadığı Hıristiyan olmayanların kendisinden vergi talep etmeleri sonucunda öder. Burada şüpheli olan bir başka şey de hükümetin hizmetinde bulunmak hususunda, Tanrı'nın iradesini yerine getirebilmek için, İsa'nın hükmedenlere karşı mahkemedeki tavrını örnek olarak alıp almamız gerektiğidir. Yine burada Mauvillon tekrar Matta 26, 52'ye işaret etmekte ve bu

⁵⁵ DSR, s. 133; Winkler, s. 59f.

⁵⁶ DSR, s. 135.

⁵⁷ DSR, s. 145.

⁵⁸ DSR, s. 145f.

⁵⁹ Winkler, s. 61.

ayetin ancak ‘düşmanı sevme’ ilkesi içeren Matta 5, 38-40 ile anlaşılabilir ve kabul edilebilir olduğunu söylemektedir⁶⁰.

Mauvillon Matta 26, 12'nin İsa Mesih'in ıstırabını işlediği ve bütün Hıristiyanlar için ahlakî öğeler içerdiği için kesinlikle ve iyi bir şekilde incelenmesi gerektiğini söylemektedir⁶¹. Resullerin İşleri Kitabı'nda bulunanları gerçekleştirmek için İsa Mesih'in ölmesi gerekiyordu; öldü ve bu kitaplardaki öngörüler gerçekleşti. Mauvillon'a göre bu ahlak öğretisi, bizi, anlama konusunda çaresiz bırakmaktadır ve bir vatandaşın yönetime ve yöneticilere karşı sorumluluğundan ve görevlerinden kesinlikle bahsetmemektedir. Çünkü bu ahlak aşırı abartılmış ve aşırı mantık dışı bir ahlak sistemidir. Ve bu konuda Hıristiyan ahlak sisteminin Romalıların ve Yahudilerin hâkim olduğu bir dönemde ortaya çıkmış olmasıdır ki bu yüzden İncil yazarları devletle olan münasebete yeterince değinmemişlerdir⁶².

“İsa'nın yaşamı ve ilişkileri”ni, Hıristiyan ahlak sisteminin, vatandaşla devlet arasındaki ilişkileri düzenlemesinin en önemli sebebi olarak gören Mauvillon, İsa'nın, tarih içerisinde devrim yapmayı hedeflemiş, resmi görevi olmayan sıradan bir insan olarak görülmesi gerektiğini düşünmektedir. Yapmak istediği devrim ise dinî bir devrimdir. Bu, İsa'nın niçin açık-seçik ve rasyonel bir şekilde tebaanın ödevleri ve devletin kanunları hakkında konuşmadığını gösterir. Her iki durumu da kendi hayatında yaşamıştır, yani devlete olan sorumluluğu yerine getirmemiş ve devletin kanunlarını kabul etmemiştir –yaşantı olarak, yoksa uyulması gerektiğini söylemiştir–. Bu bakımdan İsa “kötü bir vatandaştır”, tıpkı Sokrates gibi. Ama bununla birlikte her ikisi de tarih içerisinde, insanlık için önemli şahsiyetlerden sayılmışlardır⁶³.

Mauvillon'un konuyla ilgili eleştirilerinden bir diğeri, Tanrı'nın bize bildirmek istediği iradesinin, Kitâb-ı Mukaddes'te oldukça karanlık ve çok anlamlı bir şekilde ifade edilmiş olmasıdır. Bunun sonucunda her Hıristiyan farklı Tanrı tasavvuru oluşturmuştur. Tanrı'nın gerçekten ne istediği, birey-devlet ilişkisi örneğinde belirginleştiği üzere, açık ve net değildir. Bir yandan devletle çatışmama, Kayser'in hakkını Kayser'e verme öngörülmekte iken –teorik olarak– pratikte ise yasalara karşı gelmekte, ama karşı gelişini sözlü değil fiili olarak ifade etmektedir. Ve bu karşı gelişin sonucunda karşılaştığı cezayı ise itiraz etmeden kabullenmektedir.

2.2. Hıristiyan Ahlakı'nın Temel Öğretilerine Eleştirisi

Dostluğun mahiyeti ve değerini Mauvillon, Hıristiyan ahlak öğretisinin eleştirisi bağlamında ele almakta ve tartışmaktadır. Ona göre dostluk öğretisi ve dostluğa ilişkin kurallar manzumesi Yeni Ahit'te bulunmamaktadır. Yeni Ahit'in ahlak öğretisi dostluk olarak nitelendirilebilecek insani bağın doğasına ilişkin açık-

⁶⁰ DSR, s. 331ff.; Winkler, s. 61.

⁶¹ DSR, s. 138ff.

⁶² DSR, s. 150; Winkler, s. 61f.

⁶³ DSR, s. 152ff.

seçik ve belirgin kavramlar kullanmamaktadır⁶⁴. Gerçi Hıristiyan teologlar Hıristiyan ahlakının bir parçası olan insan sevgisini dostluk olarak yorumlamışlardır ama bunun nasıl gerçekleşeceği konusunda Yeni Ahit'te hiç bir metin yoktur. Ayrıca bu insan sevgisinin hangi yoğunluk derecesinde “dostluk” derecesine ulaştığı da belirgin değildir. Bir ahlak sistemi kurmak isteyen vahyin, bizi bu konuda aydınlatması gerekirdi ama maalesef bu konu vahiy yoluyla belirginleştirilmemiştir.

Hıristiyan ahlakının kaynakları olarak Dört İncil Kitabı'nı ve Havarilerin Mektupları'nı inceleyen Mauvillon'a göre, Yeni Ahit'in dört kitabı aşırı ahlakî kurallar içerirken mektuplar daha ılımlı bir ahlak sistemi önermektedir⁶⁵. Bununla birlikte mektupların otantikliği tartışılmış ve ilahîliği konusunda ciddi itirazlar dile getirilmiştir. Eğer bu itirazlar doğru ise –ki doğruluğu konusunda ciddi tarihi deliller bulunmaktadır– insan aklına ters düşen sertlikte ve kesinlikte olan Hıristiyan ahlakını yumuşatma girişimi olarak değerlendirilebilecek Havari Mektupları geçerliliğini yitirecektir. Mauvillon'a göre Dört İncil'in düşünce ve yaklaşım tarzı ve Mektupların yaklaşım tarzı birbirine çok zıttır⁶⁶.

Mauvillon'un ele aldığı bir başka Hıristiyan Ahlak Öğretisi de fakirlik ve bekâr yaşam öğretileridir. Bu iki öğretiyi birbirine bağlı olarak inceleyen Mauvillon'un ileri sürdüğü tez şudur:

Hıristiyan ahlakı sadece anlaşılmaz değildir, aynı zamanda doğal ahlakla da çelişmektedir. Eğer bir ahlakî sistem ilahî kökenli, dolayısıyla mükemmel olduğu iddiasında bulunuyorsa, insanın aklına ters düşen, ona aykırı hükümler içeremez. Hıristiyan ahlakında durum böyledir, yani mükemmellik sözkonusu değildir. Bunun için en iyi örneğin fakirlik öğretisi olduğunu söylemekte Mauvillon. Fakirlik aslında doğal ahlak ve insan aklınca hoş olmayan bir durumdur. Zenginlik ise arzu edilen, insanın ahlakileşmesine yardımcı olabilecek bir durumdur⁶⁷.

Fakirlik neticesinde insanların hırsları, dolayısıyla ahlakî zaafiyetleri artar. Eğer ahiret hayatındaki saadet, bu dünya saadetiyle ve bu dünyada gerçekleşecek erdemli yaşamayla gerçekleşecek ise, zengin insanın ahiret saadetine fakir olan kimseden daha yakın olduğunu söyleyebiliriz.

Hıristiyanlık ise bunun aksini söylemektedir, mesela Matta 19, 24. Bu argümantasyonu Mauvillon aynen Hıristiyanlığın öngördüğü bekâr yaşam için de yapmaktadır. Ona göre Hıristiyanlığın başlarındaki durum, yani ilk Hıristiyanlar'ın fakirliği ve bekâr bir yaşam sürme zorunda kalmaları, bu zorunlu şartların Hıristiyan ahlak sistemine öğretiler olarak girmesiyle sonuçlanmıştır⁶⁸.

⁶⁴ DSR, s. 155.

⁶⁵ DSR, s. 165.

⁶⁶ DSR, s. 170ff.

⁶⁷ DSR, s. 170ff.

⁶⁸ DSR, s. 171f.; Winkler, s. 63f.

2.3. İmanın Zorunluluğu Meselesi ve Hristiyanlığın Hoşgörüsüzlüğü

Hristiyanlık tarihinin çok, belki en çok tartışılan konularından birisi İman zorunluluğu ve buna bağlı olarak hoşgörüsüzlüktür. Mauvillon'a göre İncil'in en tehlikeli ayetleri Luka 14, 23 ve 12, 51ff.'dir⁶⁹.

Hristiyanlık adına yapılmış bütün din takipleri, din savaşları ve Hristiyanlık tarihi boyunca yaşanan kin ve öfke hep bu ayetlere dayanılarak meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Eğer bu ayetler, zahiren değil de, batınen yorumlanmaya tabi tutulursa –tıpkı birçok Hristiyan teoloğun yaptığı gibi– o takdirde Hristiyan ahlakının ikiyüzlü ve hakikatin yalnız bir yanını taşıdığı kabul edilmiş demektir⁷⁰.

Mauvillon'a göre bu ayetler çok net bir şekilde Hristiyanlar'a, Hristiyanlığı yaymak, Hristiyanlar'ın sayısını arttırmak için bütün araç ve gereçlerle güç kullanma izni vermektedir. Bu ayetleri farklı yorumlama çabaları ancak, Hristiyanlığın çelişkilerle dolu bir din olduğunu ve bu çelişkileri gidermek için farklı yorumlama çabalarına girişildiğini göstermekten öteye gitmez. Mauvillon'a göre Hristiyanlık'taki bu farklı dinlere ve inançlara karşı olan hoşgörüsüzlük, nefret ve sonucunda yok etme duygusu, aslen Hristiyanlığın kendisinde, kendisini tanımlamasında yatmaktadır. Çünkü bu din, kendisini mutlak bir din olarak görmekte, ebedi mutluluğa ancak kendisi yoluyla ulaşabileceğine inanmaktadır. Bu yüzden, Hristiyanlığın bu şiddet içeren yanlarını Hristiyanlık'tan ayırmak, Hristiyanlığı bu hoşgörüsüz yapıdan arındırmak mümkün değildir.

Hristiyanlık ancak güçsüz olduğu zamanlarda toleranslıymış gibi görünmüştür. Ama tarihen sabittir ki, Kilise gücü ele geçirir geçirmez, Hristiyanlık dışında her inancı yok etmeye, mensuplarını zorla Hristiyanlaştırmaya çalışmıştır. Hatta Hristiyan olanları bile, daha doğru iman etme konusunda cezalandırmaktan çekinmemiştir. Eğer ebedi uhrevi saadet bu yolla gerçekleşecek olsa, cezalandırma ve takibe alma “insan sevgisinden” kaynaklanıyor diyebiliriz!⁷¹ Engizisyon mahkeme-lerinin yaptığı, belki bir Katolik Hristiyan'a doğru gelebilir, ama doğal ahlak açısından bir insanı farklı inanca sahip diye yok etmeye, ya da inancını değiştirmeye kalkışmak doğru değildir. Engizisyon mahkemelerinin yaptığı ya çok büyük bir yanlıdır ki bu yanlı Hristiyanlığın ruhuna kazanmıştır, ya da Hristiyan ahlak öğretileri yanlış anlaşılmalara sebep olabilecek kapalılıkta ve karışıklıktadır. Her iki durumda da Hristiyan ahlakının, insan aklının ilahî olmak iddiasında bulunan bir ahlak sistemi tasavvuruna ters düştüğünü söyleyebiliriz. Çünkü ilahî bir ahlak öğretisi olabildiğince açık, belirgin ve mükemmel olmak zorundadır⁷².

⁶⁹ Bu ayetler şunlardır:

⁷⁰ DSR, s. 189 ve 192ff.; Winkler, s. 64f.

⁷¹ DSR, s. 189 ve 202f.

⁷² DSR, s. 221; Winkler, s. 66f.

Mauvillon Hıristiyanlığın kapalı konularından “Kutsal ruha karşı işlenmiş günah”ı da ahlak kritiği bağlamında ele almaktadır. Ona göre burada neyin kastedildiği belli değildir. Birçok teolog burada kastedilenin, Hıristiyanlığın başlangıcında Yahudiler tarafından işlenilmiş bir günah olduğu fikrindedir. Bazıları İsa’dan önce işlenmiş bir günah olduğu olduğunu iddia etmişlerdir. Her iki durumda da bu günaha karşı verilecek ceza ebedi azaptır. Hem günahın ne olduğu, kim tarafından işlendiği hem de bu günaha karşı verilecek cezanın, Hıristiyanlığın tanımladığı iyilik Tanrısı tasavvuruyla uyuşmaması, öğretinin açıklığı ve mükemmelliği ilkesiyle çelişmektedir⁷³. Bu da göstermektedir ki, kesinliği olmayan öğretilerden hareketle bir dinin ilahiliğini ispat etmek mümkün değildir.

Dönemindeki bazı teologların Hıristiyan ahlak öğretisini farklı yorumlama çabalarını eleştiren Mauvillon, Hıristiyan ahlakının birçok olumlu katkılarına olduğu ve bunun da, Hıristiyan ahlakının mükemmelliğine ve ilahiliğine bir delil olduğunu savunanların yaklaşımlarını şüpheyle karşılamamız gerektiğini söylemektedir. Hıristiyanlığın başlangıcındaki ebedi saadeti insanlar din içerisinde sağlam bir iman ile temin etme çabası içerisindeydiler. Ama zamanla din, Hıristiyanlığın önde gelenleri, idarecileri tarafından “politik bir makineye” çevrildi⁷⁴. Dolayısıyla din, güç kullanma aracı oldu.

Hıristiyanlık’ta, bu dinin insanlığın mutluluğu için yaptığı en önemli katkılardan birisi olarak, Eski Ahit’in Danyal kitabında önceden bildirilen İsa Mesih’in gelişi kehaneti dile getirilmiştir. Ama bu kehanette bildirilen 70 haftalık sürede mutlu bir ahlakî ortam oluşmuş değildir. İnsanlar arasında Hıristiyanlık mutluluk ve huzur ortamı sağlamaktan ziyade, kargaşa doğurmuştur. Bu yüzden kesinlikle söyleyebiliriz ki, Danyal kitabındaki kehanet gerçekleşmemiştir⁷⁵. Genel olarak baktığımızda insanlığın durumu iyileşmekten ziyade, daha da kötüleşmiştir. Buradan hareketle, bu iddianın da, Hıristiyanlığın ve ahlak öğretisinin ilahiliğini ispatta bir değeri yoktur.

Mauvillon ilk dönem Hıristiyanlığının şimdiki Hıristiyanlık’la alakalı olmadığı fikrini çoğu kez ısrarla vurgular. Ona göre bu din, batıl inançlarla ve saçmalıklarla dolmuştur ve bu yüzden bozulmuş olarak bu güne kadar ulaşmıştır. Gerçek Hıristiyanlık bu yüzden, tarihi olan değil, aydınlanma sonrası ortaya çıkarılmış Hıristiyanlık’tır. Burada dikkat çekici olan, ilahilik iddiasında bulunan bir dinin, Hıristiyanlığın, zamanın ve insanların değişmesiyle deforme olmasıdır, “ilaç iken zehir haline” gelmesidir⁷⁶.

Hıristiyanlık dikkatli bir incelemeye tabi kılındığında, içerisinde birçok tahrifatın mevcut olduğu gözden kaçmaz. Mauvillon’a göre İslam’da durum

⁷³ DSR, s. 206ff.; Winkler, s. 67.

⁷⁴ DSR, s. 210ff.

⁷⁵ DSR, s. 215ff.; Winkler, s. 68f.

⁷⁶ DSR, s. 219.

farklıdır. İslam bin yılı aşkın bir zamandır aynı olarak kalmıştır. Çünkü vahiy ile aydınlanmış bir insan tarafından (Muhammed) şekillendirilmiştir.

Buna karşın Hıristiyanlığın kaynağı olarak Yeni Ahit'i değişik yazarlar kaleme almıştır. Değişik düşünüş tarafından tarzı nedeniyle birbirinden farklı yazar grubunun, varlığı göze çarpmaktadır. Paulinische Partei grubu ve ilk Hıristiyanlık ya da Yahudi-Hıristiyanlık Partei grubu. Bu yüzden Yeni Ahit heterojen yorumlamalara imkân tanımaktadır. Bir eserin bir bütün olabilmesi ve belirli açık-seçik bir anlama sahip olabilmesi için, bir kaynaktan çıkması, bir kişi tarafından yazılmış olması gerekir. Hıristiyanlık ancak reformasyon sonrası, daha iyi bir duruma gelebilmiştir⁷⁷. Ayrıca Hıristiyanlığın her iki inanış tarzında da, Katoliklik ve Protestanlık, farklı inançları takip ve cezalandırma, akabindeyse yok etme ruhu hâkimdir⁷⁸.

2.4. Avrupa'da Ahlakî Seviyenin Yükselmesi: Din ve Bilim

Mauvillon içinde bulunduğu yüzyılın ahlakî durumu ile Hıristiyan ahlakını onbirinci bölümde karşılaştırmaktadır. Avrupa'daki ahlakî seviyede gözle görülür bir iyileşme vardır, bunun başlıca etmenlerinden birisi, farklı inanış ve düşünüşlere karşı toleranslı olmanın sıklıkla dile getirilmesidir. Mauvillon, kendi dönemindeki ahlakî seviyenin, Hıristiyanlığın Avrupa'ya hâkim olduğu dönemin seviyesinden üstün olduğunu söylemektedir. Ayrıca o, bu gelişmişliğin tek bir sebepten çok, birçok olayın ortak sonucu olduğu kanaatinde. Bunlardan birisinin de bilimsel alandaki ilerleme olduğunu vurgulamaktadır Mauvillon.

Avrupa'daki ahlakîlik derecesinin iyileşmesi, kesinlikle Hıristiyanlığın varlığı ile açıklanamaz. Mauvillon'a göre bu iyileşmenin en önemli sebebi aydınlanmadır. Aydınlanma sayesinde zihinler, bilimsel bir format kazanabilmiştir. Din de bu sayede iyileştirilmiş, düzeltilmiştir.

Mauvillon'a göre ahlakî seviyenin yükselmesinde önemli roller oynamış kimseler, teologlardan ziyade 18. yy.'ın özgür düşünen filozofları, tarihçileri, aydınlanmacı yazarları ve kültür eleştirmenleridir⁷⁹.

Bu yüzyıla kadar Hıristiyan Avrupa, barbarlık içerisinde yaşamış ve ahlakî çöküntünün hâkim olduğu bir görünüm sergilemiştir. Hıristiyanlığın hâkim olduğu yüzyıllardaki ahlakî yapıda ikiyüzlülüğün hâkim olduğu, tarihi olarak kolaylıkla kanıtlanabilecek bir durumdur⁸⁰.

Mauvillon'un genel kanaati şudur: Hıristiyanlık, insanları bir hiç yapmaktadır ve doğal yapılarını bozmaktadır. Dolayısıyla Hıristiyan ahlakının

⁷⁷ Winkler, s. 69.

⁷⁸ DSR, s. 221.

⁷⁹ DSR, s. 235f. Bu yazarlara örnek olarak Mauvillon şu isimleri dile getirmektedir: Bayle, Leibniz, Montesquieu, Voltaire, Rousseau, Hume ve Thomasius.

⁸⁰ DSR, s. 229; Winkler, s. 71f.

mükemmelliğinden bahsederek, bu dinin ilahîliğini ispat etme çabası boş bir çabadır.

Mauvillon, Avrupa'daki ahlakî seviyenin yükselmesi ve olgunlaşması hatta bizzat dinin iyileşmesinin bilimsel düşünüşle ve bilimselleşmeyle alakalı olduğunu iddia etmektedir. Ama din, Hıristiyanlık, bilime ve bilimselleşmeye karşı gelmiş, bilimsel gelişmeyi engellemek için çeşitli engeller koymuştur. Yanlış anlaşılması Hıristiyanlığın yaptığı en kötü şeylerden birisidir bu⁸¹. Hıristiyanlık tarihinde, Hıristiyanlığın temsilcisi durumunda olanlar, insanın bilme güdüsünü yok etmek istemişlerdir, ama bunu başaramayınca en azından hedefini şaşırtmışlardır⁸².

İnsanların bu dünyaya ve bir bütün olarak kâinata ilişkin daha fazla bilgi sahibi olmak istemeleri, Hıristiyanlığın öğretilerini sorgulamalarıyla ve ruhban sınıfın boyunduruğundan kurtulma istekleriyle sonlanmıştır. 15. ve 16. yy.'da matbaanın ve kitab basmanın yaygınlaşması bu yüzyılın en önemli buluşudur. Bu sayede dinî bilgi kilisenin tekelinden kurtulmuştur⁸³.

Mauvillon'un özelde Hıristiyanlığın, genelde de dinin zararlı yanlarını ve bilimle din arasındaki ilişki hususundaki görüşleri şu şekilde özetlenebilir: Din bilimsel gelişmeye izin vermemektedir, veremez de. Hıristiyanlık bütün bilim dallarının düşmanıdır. Bunun en büyük göstergesi, Hıristiyanlığın yaklaşık 1500 yıl boyunca bilimsel ilerlemenin önünde engel olmasıdır⁸⁴. Hıristiyanlık, tarih boyunca sadece kendisini bilim olarak kabul etmiş, kendisi dışındaki bilimleri, insanı Tanrı'dan uzaklaştırıcı uğraşlar olarak görmüştür. Ve bu görüş, Hıristiyanlık içerisinde küçük fanatik bir grubun görüşü değildir. Yeni Ahit'in yüzlerce yerinde bu görüşü destekleyecek ifadeler bulmak mümkündür⁸⁵.

2.5. İnsan ve Aşkın Olan: Hıristiyanlığın Tanrı Bilgisi Kritiği

Mauvillon'un önemli eleştirilerinden birisi de Hıristiyanlığın insan zihninde berrak bir tanrı imgesini oluşturmamasıdır. Bu nedenle Mauvillon'un ısrarla eleştirdiği konulardan birisi de Hıristiyanlığın "Tanrı Bilgisi"dir. Hıristiyanlık, gerçekten bu konuda, Tanrı'yı bilmemiz konusunda bize faydalı olabilmiş, Tanrı hakkında bize doğru bilgi vermiş midir?⁸⁶

Teologların Tanrı tasavvurları öylesine farklılık göstermektedir ki, bunların bilgilerine dayanarak Tanrı hakkında hiç bir şey öğrenemeyiz. Hıristiyan teologlar "Tanrı'nın bir mi, yoksa üçlü-bir mi" olduğuna henüz karar verememişlerdir. Ayrıca Tanrı bilgisine ulaşıncı, yani Hıristiyan vahyinde verilen/aktarılan Tanrı bilgisine, dünyadaki kötülüklerin, sıkıntıların yok olacağı zannı vardı. Ama görmekteyiz ki hiç bir şey değişmemiştir. Bu teologların bir başka hatası da bir din

⁸¹ DSR, s. 238.

⁸² DSR, s. 241ff.

⁸³ DSR, s. 242f.; Winkler, s. 72f.

⁸⁴ DSR, s. 258; Winkler, s. 73f.

⁸⁵ DSR, s. 259.

⁸⁶ DSR, s. 259.

sisteminin içerdiği her şeyi, felsefî bir uzlaştırma çabasıyla, birbiriyle çelişmeyen bir bütün olarak ortaya koyma çabalarıdır. Ayrıca, teologların anlamadığı noktalarından birisi de asli günah ve Hıristiyanlığın kurtuluş dini olması meselesidir. Bununla ilişkili olarak, ebedi saadet için Hıristiyanlığın ve vaftizin zorunlu olup olmadığıdır.

Kitab-ı Mukaddes'in ortaya koyduğu Tanrı tasavvuru bulanıktır ve onun hakkında tatmin edici bir özelliğe sahip değildir. Hatta genel olarak bakıldığında, Kitab-ı Mukaddes'in Tanrı tasavvuru politeist antik dinlerin tasavvurlarından yapıcı çok farklı değildir. Çünkü kavramlar aynı olarak kalmıştır⁸⁷. Yani daha önceki dinlerin ve filozofların oluşturmaya ve aktarmaya çalıştıkları Tanrı tasavvurundan çok daha fazlasını biz Kitab-ı Mukaddes'te bulamamaktayız⁸⁸.

Mauvillon sadece Hıristiyanlığın bulanık tanrı tasavvurunu değil aynı zamanda insan-üstü varlıklar konusunda da yeterli açıklığa sahip olmadığını düşünmektedir. Onbeşinci bölüm, şu İncil pasajlarının tefsiriyle uğraşmaktadır: 2. Petrus 2-4 ve Luka 11, 20; 2. Petrus 2-4 ve Yakub 1, 13-15; Efesoslular 2, 2 ve 6, 11-12; 1. Petrus 5-8-9; 2. Petrus 2, 4 ve Matta 25- 41. Bu incil ayetlerinin ana teması cinler, cadılar vs. ve onların insanlar üzerindeki etkileridir.

Bu ayetler modern! Teologları sıkıntıya sokmaktadır. Çünkü bu ayetlerin içeriğini aydınlanmış bir zihne aktarmak ve o zihni ikna etmek mümkün değildir. Bu yüzden, bu İncil ayetlerini, gelebilecek itirazları bertaraf edebilmek için tevیل etmeye çalışmışlardır. Bu tevیل şu şekildedir: Şeytan ve diğer yaratıklar sadece İsa ve havarilerinin zamanında insanlar üzerinde belirli bir güce sahiptirler⁸⁹.

Mauvillon, bu teologların Yeni Ahit'e bu tarzda yaklaşımlarını şiddetle ama alaycı bir dille eleştirmektedir. Akıl ile uyuşmayan İncil öğretilerinin akla uygun hale getirmek için bu tarz tevilleri geçerli görmemektedir. Unutulmamalıdır ki Yeni Ahit yazarları, içinde buldukları kültür ve dil ortamının kavramlarını kullanmışlardır⁹⁰.

2.6. Hıristiyanlık'ın Faydaları

Bu konuyla ilişkili olarak Mauvillon, Hıristiyanlığı eleştirmekten çok –bir itiraz hariç– Hıristiyanlığın sağladığı yararlardan birisini dile getirmektedir. Hıristiyanlık ruhban sınıfını halkın eğitimi için görevlendirmiştir. Bu sayede, toplumun birçok sınıfına, sınırlı ve sadece din eğitimi de olsa, eğitim imkânı doğmuştur. Mauvillon'un bahsettiğimiz itirazı ise şudur: Kilisenin ruhban sınıfını bu şekilde görevlendirmesinin altında acaba Kilisenin insanların düşüncelerine ve dolayısıyla sahip oldukları mal-mülklere hakim olmak düşüncesi mi yatmaktadır?⁹¹

⁸⁷ DSR, s. 260ff.

⁸⁸ Winkler, s. 74f.

⁸⁹ DSR, s. 271f.

⁹⁰ DSR, s. 274; Winkler, s. 75.

⁹¹ DSR, s. 284ff.

Mauvillon, Hıristiyanlığın insanları karşılaştıkları sıkıntı ve kararlar karşısında ve de en önemlisi ölüm karşısında teselli etmesini temin ettiği faydalardan birisi olarak görmektedir⁹².

Ölümden sonra, öbür dünyada daha iyi yaşam koşullarına sahip olunacağı düşüncesi, insanları teselli etmekte, onların yaşadıkları sıkıntılarını daha rahat taşıyabilmelerine imkân tanımaktadır. Mauvillon'a göre bu fonksiyonu olan her din, Hıristiyanlık kadar bu konuda faydalı kabul edilebilir. Ayrıca Hıristiyanlığın bu fonksiyonu, onun ilahîliğine bir delil olarak kullanılamaz. Çünkü bu fonksiyon çoğu zaman teologlar tarafından kendi çıkarları için insanları korkutma şeklinde kullanılmıştır⁹³.

Aynı şekilde, Mauvillon'a göre Hıristiyanlığın faydalı yanlarından birisi olarak sayılabilecek bir başka yönü, Papazların halka verdikleri bilimsel, dinî ve ahlakî dersler. Ama tarihen bilmekteyiz ki, okur-yazarlığın yaygınlaşması Hıristiyanlığın bir sonucu değildir; bilimsel gelişmenin, bilimsel düşünüşün yaygınlaşmasının bir sonucudur. Buna Mauvillon, Kilise tarihinden örnekler vermektedir.

Çağdaş teologların şu iddialarını eleştirmektedir: “Günümüzün en basit ve bilgisiz insanı Tanrı hakkında antik çağın, kendi düşünceleriyle Tanrı tasavvurları oluşturmuş birçok dâhisinden daha fazla bilgiye sahiptirler.” Bu iddianın doğru olup olmadığı hakkında hüküm verebilmek için, demekte Mauvillon, şu soruya cevap verilmelidir: Hıristiyan dini gerçekten ilahî kaynaktan mı gelmektedir ve bize ilahî konularda gerçek bilgiler vermekte midir? Ne İncil'den çıkarılmış yanlış bilgiler, ne de hakikat içerip içermediği konusunda emin olamadığımız kavramlar ve öğretiler bizi Tanrı hakkında doğru bilgilendirmeye yetmez. Sahip olduğumuz bu kesin olmayan bilgilerin bizi mutlu etmeye yaramayacağını söylemektedir Mauvillon. “Bizi tatmin edecek şey yalnızca hakikat olabilir. Yani sadece hakikat olduğuna inandığımız, inanabileceğimiz dinî bilgiler bizi tatmin eder”⁹⁴.

Bu teoriye ve inanca yönelik eleştirisinden sonra Mauvillon, Hıristiyanlığın Tanrı-insan ilişkisine yönelik pratik öğretisini ele almaktadır. İnsanın Tanrı karşısında yapması gereken ödevler, kesinlikle belirli bir çıkar beklemeden, yalnızca Tanrı uğruna yapılmalıdır. Ve bu ödevlerin içeriği doğru anlaşılmalı ve kesin olarak bilinmelidir. Birçok teolog buna rağmen, insanın Tanrı'ya karşı olan ödev ve sorumluluklarının çok fazla önemli olmadığını, eğer bunlar ahlakî alanda iyileşmeye sebebiyet veriyorsa o takdirde bir anlamının olduğunu söylemişlerdir. Bu teologlara göre Tanrı'nın bizim ibadetlerimize ve övgümüze ihtiyacı yoktur, bunları biz sadece kendi ahlakımız için gerçekleştirmeliyiz ki bu sayede daha mutlu olabilelim.

⁹² DSR, s. 297ff.

⁹³ DSR, s. 298ff.; Winkler, s. 76f.

⁹⁴ DSR, s. 306ff.

Bütün bunlar Mauvillon'a göre, Tanrı tasavvurumuzun vahiyden kaynaklanmadığına iyi birer örnektir. Çünkü artık vahiy dinî düşünüşü değil, insan zihninin düşünüş tarzı vahyi etkisi altına almış durumdadır⁹⁵. Protestan dünyada görülen bu tür yorumlamalar, insan elinin ilahî vahye nasıl müdahale edebileceğine iyi bir örnek olduğundan geçmişte de bu tür müdahaleler sonucunda bu gün ilahî vahiy olarak kabul ettiğimiz metnin oluşmuş olması mümkündür⁹⁶. Nitekim 1500 yıl boyunca Katolik Kilise, Hıristiyanlığın özüne uymayan yanlış bir ahlak sistemi öğretmiştir.

Mauvillon'a göre bekâr yaşama, günah çıkarma, değişik yörelere hac ziyareti, sadaka verme ve isteyerek fakir bir yaşam sürme ve de daha kötüsü ruhban sınıfa saygı gösterme öğretisi hiç de Hıristiyanlığın özünden kaynaklanan ahlakî öğretiler değildir. Yine Mauvillon bu ahlakî mükemmel olmama durumunun Protestanlık'ta da çok iyi bir durumda olmadığını söylemektedir. Bütün bunlar Hıristiyanlığın ilahî kökenli olmadığına delilidir⁹⁷.

2.7. Ölüm Sonrası Ceza İnanıcı ve Ahlak

Ölümden sonra cezanın var olması, insanların ahlakîleşmesinde, hakimane de olsa, insanların yaptığı kanunlardan ve kanunların verdiği cezalardan çok daha etkili midir? sorusu Mauvillon'un konuya ilişkin eksen sorusunu teşkil etmektedir. Bu tür bir iddianın arkasında, her şeyden haberdar olduğu, her şeyi bildiğini iddia eden bir Tanrı'nın varlığı olmadan dünyamızın felaketler yuvası olacağı ve kötülüklerle dolacağı ve bu kötülüklerin cezasız kalacağı fikri yatmaktadır.

Mauvillon'a göre “fazilet” ve “rezalet” ruhun bir parçası olarak görülmelidir, yoksa bazı tekil eylemlerin yüzeysel bir şekilde fazilet ve rezalet olarak isimlendirilmesi doğru değildir. Mükemmel bir insani fazilet yoktur. Mutlak fazilete yalnızca Tanrı sahiptir. İnsanın fazileti sadece kısmi mükemmellik, daha doğrusu göreceli mükemmellik olarak isimlendirilebilir. Çünkü hiç kimse yaptığı eylemlerin şimdiki ve gelecekteki sonuçlarını görebilme imkânına sahip değildir. Bu, onu mutlak güç sahibi Tanrı'dan ayırmaktadır⁹⁸.

Günah işlemek insanın doğasında bulunmaktadır ve günahın tabii sonuçları da günahın büyüklüğüne göre bu dünyada ya da öbür dünyada ceza olarak ortaya çıkacaktır. Bunu bize doğal ve rasyonel din öğretmektedir⁹⁹. Bu bağlamda Mauvillon ayrıca tevbe kurumunu da eleştirmektedir. Eğer yapılan kötü davranışlar tevbe ve pişmanlık yoluyla cezasız kalacaksa o zaman, Hıristiyan ahlakının mükemmellik iddiası boş ve geçersiz bir iddia olarak kalır. Çünkü bu şekilde bir düşünüş içerisinde olan bir ahlak sistemi içinde yaşadığımız bu dünya için geçerli bir ahlak sistemi değildir. Akıl ve doğal dinin bize öğrettiği, ölümden

⁹⁵ DSR, s. 313

⁹⁶ DSR, s.315f.; Winkler, s. 78f.

⁹⁷ DSR, s. 317f.

⁹⁸ DSR, s. 320f.

⁹⁹ DSR, s. 321; Winkler, s. 80.

sonra var olup olmayacağımızın kesin olmamasından dolayı işlenen günahın öncelikle bu dünyada cezalandırılması gerektiğidir¹⁰⁰.

2.8. Hıristiyan Ahlakı ve Rasyonel-Doğal Ahlak

Konuyla ilişkili olarak Mauvillon, Hıristiyan ahlakının yanında okullarda öğretilmesi gerekli olan rasyonel ve doğal ahlakın ilkelerini belirlemeye çalışmak gibi ilginç bir girişimde bulunmaktadır. Mauvillon'a göre ancak fazilet ve namuslulukla (Tugend und Rechtschaffenheit) dünyevi mutluluk temin edilir. Mauvillon'un tespitlerinden birisi de şudur:

Her ne kadar bilimsel ilerlemede çok büyük yol katedilmiş olsa da, 18. yy.'ın ahlaki seviyesi antik dönemin ahlaki seviyesinin çok çok gerisinde kalmıştır. Eski çağların fazilet ve namusluluk bilincindeki bu gerilemenin önemli faktörlerinden birisi, Mauvillon'a göre dindir¹⁰¹.

Birçok düşünür cehaletinden ötürü, Tanrı'nın varlığını ve ruhun ölümsüzlüğünü faziletin ve ahlakiliğin temel dayanağı olarak kabul etmişlerdir. Gerçi Antik dönemin filozofları ve düşünürleri de metafizik konularla uğraşmışlardır ve ulaştıkları sonuç, insanı ancak faziletin ve ahlakiliğin mutlu yapacağı olmuştur. Böylesine önemli bir konuyu kesinlikle, emin olmadığımız ölümden sonraki yaşama bağlamamışlardır¹⁰². Ayrıca Mauvillon şunu da eklemektedir: Akıl ve doğru düşünüş olmaksızın mutluluk ve gerçek fazilet var olamaz¹⁰³.

Burada şu sorun çıkmaktadır ortaya: Kendi suçları olmadığı halde mutsuz insanlar var mıdır? Bu soruya Mauvillon "evet" cevabını vermektedir. Faziletli kişiler doğuştan bu özelliklere sahiptirler ve fazilet sahibi olmayan kimseler de yine doğuştan itibaren bu özelliğe sahip değildirler. Bu ise insan hayatında güçlü bir elin çok önemli bir fonksiyona sahip olduğunu gösterir. Ve bu sorunsal aslında "kötülük problemi"dir.

Ahlaksızlık akılsızlıktan doğar, akılsızlık talihsizliktir, talihsizlik ise "kötü"dür ve "kötü" dünyada mevcuttur. Neden var olduğuna kimse yanıt veremez. Bu yüzden bize düşen, iyi olanı müteşekkir olarak kabul etmek, iyi olanı "kendinde iyi" olarak benimsemektir. Sadece var olmak bile başlı başına bir iyiliktir. Peki, bir kötülükle karşılaştığımızda yakınmamızın sebebi nedir? Bu soruya Mauvillon şu şekilde cevap vermektedir: Bu serzenişler, yakınıklar tabiatımızdan kaynaklanmaktadır ve bizim tabiatımız mükemmelliğe ve mutlak mutluluğa karşı eğilimlidir. Rasyonel olmayı başarabilmiş bir insan, hayatın içerisindeki kötülöklere

¹⁰⁰ DSR, s. 328ff.; Winkler, s. 80f. Burada İslam'ın tevbe müessesesi hatırlanmalıdır. Tevbe bu dünyadan çok ahiret için geçerlidir. Günah açık ve ispatlanabilirse ceza verilir, ama tevbe sonucunda o kimsenin öbür dünyada ceza almayacağı umulur. Hıristiyanlık'ta ise, Mauvillon'un da haklı olarak eleştirdiği gibi, tevbe bu dünyadaki cezayı da kaldırmaktadır. Günah çıkarma buna bir örnektir.

¹⁰¹ DSR, s. DSR, s. 336ff.

¹⁰² DSR, s. 339f.; Winkler, s. 81.

¹⁰³ DSR, s. 348.

karşı yapılan serzenişlerin sisli perdesini aşarak iyi olanı görür ve hâkim olanın kötü değil, iyi olduğunu anlar¹⁰⁴.

Mauvillon Hıristiyan ahlakında önemli bir olguyu da eleştirel olarak ele almaktadır. Mauvillon Hıristiyanlığın fakir insanlara karşı getirdiği ahlakî öğretiyi övmektedir. Yahudilik'ten doğmuş olsa da Hıristiyanlık da tıpkı uzak doğu dinleri gibi sahip olunan malın bir bölümünü ihtiyaç sahipleriyle paylaşmayı bir zorunlu ödev haline getirmiştir. Yalnız ilk başlarda doğal olan ve insan tabiatına aykırı olmayan bu ödev, tarih içerisinde aşırılaştırılmıştır. İlk fakirlere, fakir olmanın faziletli bir şey olduğu öğretilmeye çalışılmış ve bu şekilde yaşamalarının Tanrı'ya hoşnut edeceği ve fakir kimselerin zenginlere nisbetle Tanrı'nın vereceği mükâfatlara daha kolay ulaşabilecekleri gerekçesiyle teşvik edilmiştir.

Bu Hıristiyanlığın başında muhtemelen fakir kimseleri hıristiyanlaştırmak için kullanılmış bir araçtır. Hıristiyanlık, sonraları daha da ileri gitmiş ve sadece insanın elinde fazla olanın değil, Tanrı'nın mükâfatına ulaşmak için bütün mal varlığının sadaka olarak verilmesini öngörmüştür. Bu ise insanın tabiatına ve tabii ahlaka uygun değildir. Çünkü böyle bir davranış vereni de ihtiyaç sahibi yapacaktır¹⁰⁵.

Mauvillon Hıristiyanlığın, düşmanı dahi sevme öğretisini baştan beri öğretip öğretmediği ve bu öğretinin yararlarının olup olmadığını tartışmaktadır. Mauvillon'a göre her insan, tabiatı gereği öç alma duygusuna sahiptir. Bu ona tabiatın verdiği bir hakır¹⁰⁶. Ama bu öç alma duygusunun belirli bir sınırının olmaması insanlığa ve sosyal yaşama büyük zarar verir. Dolayısıyla sosyal yaşamda ilişkileri öç alma duygusunun belirlememesi için ceza yasalarının olması zorunludur. Mauvillon, Hıristiyanlığın düşmanı bile sevme öğretisini olumlu bulmaktadır. Çünkü ona göre bunun gerçekleşebilmesi için, bu duygunun sözde değil, insanın içinde yer etmesi gerekir. Bunu ise dinî duygudan başka bir araç çok zor gerçekleştirir. Tabii ki bu duygunun yerleşmesi için akıl da böyle bir davranışın kişinin kendi mutluluğu kadar toplumun mutluluğu için de önemli olduğu konusunda teşvikte bulunmalıdır¹⁰⁷.

Mauvillon'a göre, Ruhban sınıfın, Hıristiyan ahlakının başarılarından birisi olarak monogaminin yerleşmesini ve evlilik-ayrılık meselesinin Hıristiyanlık tarafından düzenlenmiş olduğunu iddia etmeleri tutarlı değildir. Çünkü Avrupa'nın Hıristiyan olmadan önceki tarihinde de monogomi hâkimdir. Ayrıca Hıristiyanlığın getirdiği ayrılamamazlık ilkesi evlilik kurumunu düzenlemekten çok, daha da problemleri bir hale getirmektedir. Çünkü bu ilke akla ve insanın tabiatında bulunan kendi çıkarını gözetleme ve kollama hislerine aykırıdır¹⁰⁸.

¹⁰⁴ DSR, s. 352; Winkler, s. 83.

¹⁰⁵ DSR, s. 362f.; Winkler, s. 84.

¹⁰⁶ DSR, s. 375f.

¹⁰⁷ Winkler, s. 85f.

¹⁰⁸ DSR, s. 378ff.

Genel olarak Mauvillon, Hıristiyanlığın ilahîliğini ispat için kullanılan bütün delillerin böylelikle ortaya konulduğunu, incelendiğini ve sonuç olarak bunların, tarafsız bir kimseyi ikna edebilmekten uzak olduklarını söylemektedir. Artık Hıristiyanlığın hem Kitab-ı Mukaddes’le hem de akılla uyum içerisinde olan gerçek sistemini ortaya koymanın zamanının geldiğini söylemektedir¹⁰⁹.

3. “GERÇEK HİRİSTİYANLIK”

Mauvillon, yukarıda dile getirdiğimiz eleştirilerinin üzerine “gerçek Hıristiyanlık” dediği bir sistem taslağı oluşturmaya çalışmaktadır. Mauvillon’un en önemli tezlerinden biri şudur: Hıristiyanlık, şu andaki durumuyla insanlık için geçerli bir din değildir. Tarih içerisinde ve günümüzde (Mauvillon’un dönemi) sağlam bir inançla mükemmel bir ahlakîliğe sahip olan çok az sayıda insan vardır. Bu az sayıdaki insanlar dini, Hıristiyanlığı, sevilen ve sayılan bir din haline getirmişler ve hakiki bir din olduğu konusunda din âlimlerinin ve teologların kelami eserlerinden daha etkili olmuşlardır. Böylelikle onlar, Hıristiyanlığın hakikati konusunda “tecrübe delili” oluşturmuşlardır. Ama bu “hakiki Hıristiyanlık”ın ortaya konmasında yeterli değildir¹¹⁰.

Yahudiler, seçilmişliklerine ve Mesih’in sadece kendileri için ortaya çıkacağına ve devletlerini yeniden inşa ederek onları bütün ırkların üzerinde bir hâkimiyete ulaştıracağına inanmışlardır. Elbette bu, İsa’nın gerçek Mesih olduğunu kabul etmiş olan Yahudiler için geçerlidir. İsa tarafından hidayete erdirilmiş olan Pavlus, Havariler’in Paskalya Yortusunda, Kudüs’teki Yahudileri Hıristiyanlaştırmada başarısız olmalarından sonra, politeist din mensuplarını Hıristiyanlaştırmaya başlamıştır. Bu davranışıyla Pavlus, İsa’nın sadece Yahudiler için değil, bütün insanlar için öldüğünü öğretti haline getirmek istemiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Tanrı’nın dünyada yaşayan birçok insan topluluğundan birisini seçmek istemesidir. Ayrıca Mauvillon burada İsa’nın öğretilerine sağlam bir şekilde iman etmenin de önemini vurgulamaktadır çünkü onun ölümünün kurtuluş vesilesi olması, ancak onun öğretilerine bağlılıkla ve ona iman etmekle gerçekleşir¹¹¹.

Bu açıklamalardan ve varsayımlardan sonra Mauvillon, şu tezi ortaya atmaktadır: Eğer bu varsayımlar ve Pavlus’un ortaya koyduğu öğreti kabul edilecek olursa, Hıristiyanlığın ve Yeni Ahit’in öğretileri dışında saadete ve cennete ulaşmanın gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu ise kabul edilebilir değildir çünkü Hıristiyanlık bütün dünyaya yayılmış değildir. Bu ise Hıristiyan ilahî vahyinin evrensel değil, daha çok bölgesel olduğunu gösterir¹¹².

Bunun sebebi, Tanrı’nın herşeyi mutlak bir plana göre yaratmış ve düzenlemiş olmasıdır. Var olan herşeyi o önceden biliyordu. Tabii ki bunun bir

¹⁰⁹ DSR, s. 429f.; Winkler, s. 86.

¹¹⁰ Winkler, s. 87.

¹¹¹ DSR, s. 437ff.

¹¹² DSR, s. 446.

sonucu olarak, yapacağımız şeylerin, sonucu olarak, yapacağımız şeylerin ve sonumuzun da önceden belirlendiği ortaya çıkar.

Buradan Mauvillon'un, insan varlığının bütün alanlarının Tanrı tarafından belirlendiğine inandığını anlayabiliriz. Tanrı herşeyi bir plan doğrultusunda yarattığı için, muhtemel âlemler içerisinde en mükemmel olanı yaratmıştır. Tanrı'nın planı gereği, daha üst gayelerin gerçekleşmesi için şakilerin de var olması gereklidir. Gerçi Hıristiyan olmayan birçok bölgede İncil vaaz edilmiş ama yine de kabul edilmemişse, tanrısal planın kendini zorla kabul ettirmesi mümkün değildir¹¹³.

Mauvillon'un bu açıklamalarından, onun Kalvinizm'e yakınlığı ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda ilginç olan; Mauvillon'un şu iki metaforu kullanmasıdır: “Tabiat Âlemi” ve “İnayet Âlemi”. Buna göre, Hıristiyanlık dışında da insanların mutluluğa ulaşabilmeleri mümkündür ama ‘gerçek’ anlamda saadet sadece Hıristiyanlara mahsustur. Ve bu gerçek Hıristiyanlar, Tanrı'nın bizim kalbimize lütfu sonucu ortaya çıkan yani bizim irademizle ulaşamayacağımız gerçek imana sahiptirler¹¹⁴. Mauvillon, Hıristiyanlığı kabul etmiş ama öğretisinin gereğini yerine getirmeyen kimselerin de şaki sayılamayacağını söylemektedir.

Bu bağlamda Mauvillon iki tez ortaya atmakta ve ayrıntılı bir şekilde tartışmaktadır:

- 1) Hıristiyanlığa göre dünya ikiye ayrılmaktadır. İlk Tanrı'nın belirlediği ve razı olduğu imana sahip olan inançlılar ve bu inanca sahip olmayan, ister Hıristiyan, Yahudi ya da müşrik olarak isimlendirilsinler, inançsızlar¹¹⁵. Mauvillon, bu teze şunları ilave etmektedir: Hıristiyanlığa göre insan çok mükemmel olarak ve Tanrı'nın suretinde yaratılmıştı; dolayısıyla mutlak saadete ve ebediliğe belirlenmişti. Bu öyle bir bilgidir ki bize bildirilmesi dışında asla ulaşamayacağımız tarzdadır. Yalnız asli günah yüzünden bu özellik sınırlandırılmıştır.
- 2) Tanrı mutlak kurtuluşu belirli bir plana bağlamıştır. Bunun tekrar gerçekleşebilmesi için mutlak saadete ve kurtuluşa erecek insanların “İnayet Âlemi”ne ait olması gerekir. Diğer insanlar ise “Tabiat Âlemi”ne aittirler. Bunların içinde Hıristiyanlar da olabilirler. Mauvillon ayrıca eklemekte: Bu kimseler kendi kaderlerine terk edilmişlerdir. İncil’de buna ilişkin ayrıntılar yoktur¹¹⁶.

¹¹³ DSR, s. 450ff.; Winkler, s. 89.

¹¹⁴ DSR, s. 454f.

¹¹⁵ DSR, s. 456.

¹¹⁶ DSR, s. 458; Winkler, s. 89.

Bununla ilişkili olarak Mauvillon çok önemli bir sorunsalı gündeme getirmektedir: Mutlak saadetin, kurtuluşun yani cennetin karşılığı olan şekavet veya cehennem bir yok oluş mudur? Cehennemlik olanların ruhları yok olmak üzere mi cehenneme giderler, yoksa orada da varlıklarına devam ederler mi? Şu soru daha açıklayıcıdır: Bütün ruhlar için ölümsüzlük var mıdır?¹¹⁷

Mauvillon'a göre eğer fazilet ve faziletsizlik varsa ki vardır, bunların yansması ahiret yaşamında da olmalıdır.¹¹⁸ Faziletli insanların yaşadıkları mutluluğun, faziletli olmayan insanlara göre nitelik ve nicelik açısından daha fazla olması gerekir¹¹⁹.

Eğer cehennem cezasının ebedi olmayacağı kabul edilecek olursa, İsa'yı kabul eden ama öğretisini izlemeyen insanların cezalarının hafifleyeceği de kabul edilir. Çünkü böylelikle, İsa'nın ölümüyle mümkün kıldığı mutlak saadete ulaşma yolunda ön hazırlıklar gerçekleşmiş olur. İsa'nın ne kendisini ne de öğretisini kabul etmeyenler ise tabiatın onlara mümkün kıldığı kadarıyla saadete ulaşırlar yani bütün günahkâr insanların elde edebileceği kadar bir mutluluğa. Bütün bu açıklamalardan sonra Mauvillon, Tanrı'nın lütfu ve adaletinin biz insanların kullandıkları kavramlarla kavranamayacağını söylemektedir¹²⁰.

“Herşey Tanrı vasıtasıyla vardır” cümlesinden sonra Mauvillon şu açıklamaları yapmaktadır: Tanrı'nın yaratması bütün özgürlükleri kaldırır. Var olan herşey, Tanrı'nın ona verdiği kabiliyet ölçüsünde hareket eder. Böylece herşeyin Tanrı tarafından belirlendiği söylenebilir. Bir varlık türü olarak insan, Tanrı'nın lütfu ve hikmeti sayesinde algılayabilme, hissedebilme yeteneğine sahiptir. Ama yine bir yanlarıyla tabiata ait olmaları sebebiyle sınırlıdır. Yalnız Tanrı mutlak mükemmeldir. Ayrıca unutulmamalıdır ki, bizim “Tabiat Âlemi” dediğimiz alan da Tanrı'nın lütfu ve hikmetiyle belirlenmiştir. Faziletlinin saadete, faziletsizin ise şekavete uğraması son tahlilde Tanrı'nın belirlediği yasaların sonucudur. Ama “İnayet Âlemi”nde ise bazı insanlar Tanrı'nın lütfunu daha çok alırlar ve bu, çalışmayla, hak iddia etmekle olmaz. Yine, sadece Tanrı mutlak anlamda özgürdür ve bu özgürlüğü içerisinde lütfunu ve hikmetini gerçekleştirir.

Mauvillon şu cümleyle tartışmayı sonlandırmaktadır: “Kesin olan tek şey, hakiki Hıristiyanlık dışında saadet yoktur ve bu Hıristiyanlık cüzidir ve evrensel bir vahiy değildir.”¹²¹

Mauvillon, Calvin'in “inayet seçkinliği” teorisini mükemmel olarak kabul etmekte, ancak bu tezinin sağlam bir felsefi temele sahip olduğunu ve açık-seçik İncil ayetlerine dayanmadığını söylemektedir. Tanrı'nın önceden belirlemesi, kaza

¹¹⁷ DSR, s. 457ff.

¹¹⁸ DSR, s. 458.

¹¹⁹ DSR, s. 463; Winkler, s.90f.

¹²⁰ DSR, s. 463.

¹²¹ DSR, s. 465; Winkler, s. 91.

ve kader, konusunun bir devamı olan “iman” konusunda Mauvillon, Calvin'in teorisini doğrulamak amacıyla şu noktaları vurgulamaktadır:

Hiç kimse, eyleme dönüşmüş kutsal imana sahip olmadan gerçek Hıristiyan olamaz ve ebedi saadete eremez.

“Hakiki iman”ı Mauvillon, tarihi imandan ayırmaktadır. Hıristiyan kültürü içerisinde yetişmiş herkes, hatta Şeytan bile tarihi olarak iman etmektedir. Sadece çok küçük sayıda Tanrı tarafından seçilmiş bir insan topluluğu gerçek imanı hissedebilirler. Hatta Hıristiyanlığın ilahiliğine can-ı gönülden iman etmiş insanlar bile bu imana sahip değildirlere. Teologlar ve değişik dinî gruplar bunu itiraf etmek zorundadırlar. Bizzat Tanrı, Kutsal Ruh vasıtasıyla bu imanı bizim içimizde diriltebilir, eğer diriltecek olursa bu tabiatüstü bir olay olarak kabul edilmelidir¹²². Çünkü bizi değiştiren, dönüştüren ve iyileştiren Tanrı kelamı tabiatüstüdür. Bu İncil'de de bu şekilde bildirilmiştir. Burada ne akıl ne de tecrübe ayırdedici özelliğe sahiptirler. Dolayısıyla, Tanrının mutlak gücüne ve Kutsal Ruh'a iman edilmeli ve mükemmel imanın ancak bu yolla gerçekleştirilebileceği kabul edilmelidir¹²³.

Mauvillon, Calvinizm'in bu öğretisine yapılan ahlaki düzeni bozduğuna ilişkin eleştirilerin temellendirilemeyeceğini söylemektedir. Çünkü bu teorisinin ve Augustin'in teorisinin (benzerliklerinden ötürü) sağlam bir temele dayandığını söylemektedir Mauvillon. Dayandıkları bu sağlam iki temel: Sağlıklı felsefe, psikoloji-antropoloji ve Yeni Ahit'in Filipililere 2, 13 ayetidir. Sağlam ve sağlıklı bir felsefe, var olan her şeyin bir sebebinin olduğunu öğretir (principiūm rationis sufficientis). Bu ise bizi nihayetinde Tanrı'ya, her şeyi bir plana ve programa göre yaratmış olan, her şeyi önceden bilen Tanrı'ya ulaştırır. Bu bağlamda Mauvillon, psikoloji ve antropolojiye de değinmektedir. İnsanın iradesi gerçek anlamda asla özgür değildir. Mutlak olarak özgür olduğuna inanan kimse bile, kendisinden önce ortaya atılmış böyle bir öğreti tarafından belirlendiği için bu düşünceye sahiptir, yani o da özgür değildir. İnsanın iradesi, onun modifikasyonudur ve insana eylem gücü tamamen yabancıdır, yani kaynağını kestiremez. İnsan bir bütün olarak düşünülduğünde bu durum daha da netleşir. Çünkü insanın bedeninin ruha olan etkisini ve insanın şu veya bu şekilde iradede bulunabilmesi ve bunun için böyle olduğunu bilememesi onun iradesinde özgür olmadığını gösterir¹²⁴.

Calvinistler, şu açıdan eleştirilmişlerdir: Eğer ebedi saadet veya şekavet önceden değiştirilemez olarak belirlenmiş ise, ahlakın hiç bir anlamı yoktur. Mauvillon'a göre bu itirazı şu şekilde savmaya çalışmaktadır: Tanrı tarafından ebedi saadete belirlenmiş kimse, Tanrı'nın razı olduğu fiilleri gerçekleştirilebilir yeteneğiyle yaşayan imanı korur ve bu iman ile hareket eder. Bu cümle, Mauvillon'a göre inayet olunmada ve seçilmişlikte ortaya çıkan farklılıkların

¹²² DSR, s. 465f.

¹²³ DSR, s. 466; Winkler, s. 92. Mauvillon teolog Less'in kullandığı Yeni Ahit ayetlerini vermekte ve bu ayet yorumlarını kabul etmektedir. Luka 11, 13; Yakup 1, 5 ve 18; Yakup 3, 17; Efesuslulara 1, 19,24. Bkn. DSR, s. 468.

¹²⁴ Winkler, s. 92f.

gözönünde bulundurulmasını ispat etmez. Seçilmişlik ve inayet olunma durumunda bulunmalarından dolayı Tanrı'nın yasalarını kabul etmek istemeyen bazı insanlar vardır. Ayrıca günahkâr bir yaşam süregelmış ama ölümünden önce bile tevbe etmiş insanlar olabilir. Tanrı en büyük günahları bile affedebilir ama affedip etmeyeceği önceden bilinemez¹²⁵.

Mauvillon “iman” konusunu tartışmaya şöyle devam etmektedir: Teologların temayüllerine ve niyetlerine, Hıristiyanlığın hiç bir öğretisi, Tanrı'nın inayetiyle olağanüstü bir şekilde gerçekleşen ve saadete, kurtuluşa erdiren iman öğretisi kadar ters düşmüş değildir. Bu yüzden bu öğretiyi, birçok kişi tarafından yanlış anlaşılmış ve karışıklığa yol açmıştır. Bunun sebebi, teologların, doğruyu ve iyi olanı yalnız kendi düşünüş ve çabalarıyla elde ettikleri saplantılarını terk ederek, bunun yalnızca Tanrı'dan geldiğini kabul etmekte zorlanmaları, hatta kabul edememelerinden kaynaklanmaktadır. İman için insan kendini zorlayamaz ve iman bilimsel, akademik çalışmalar, araştırmalar sonucu rasyonel bir şekilde açıklanamaz. İmanın açıklanamaz ve Tanrı'nın inayetine bağlı oluşunun Teologlar tarafından kabulü, değerlerini ve önemlerini azaltacağı ve dini artık “politik bir makine” olarak kullanamamalarıyla sonlanacağından, bu öğretiyi kabul etmek onlar için hayli zor olmuştur.

Bu bağlamda Mauvillon, teolog Less'in tabiat dinlerinin doğası hakkındaki görüşlerini eleştirmektedir. Less'in teorisi şuydu: Tabiat dinleri de ilahî güce bağlıdır¹²⁶. Bu teoriyi desteklemek için beş tane öncül ileri sürülmüş ve bunlara bağlı olarak bu teorinin doğruluğu kabul edilmiştir birçok düşünür ve teolog tarafından. Mauvillon bunlardan ikisini dile getirmekte ve eleştirmekte:

- 1) Hıristiyan dini belirli bir zaman İncil olmaksızın var olmuş ya da olabilmiş olmalıdır. Ve dolayısıyla bu durumda doğal dinden başka birşey değildir.
- 2) Lessing şöyle demiştir: “Din, İncil'den önce var olmuştur ve İncil olmaksızın da var olabilmelidir. İncili eleştiren dini eleştirmiş sayılmaz¹²⁷.”

Bu iki yaklaşımı Mauvillon kesinlikle kabul etmemektedir. Lessing'in ifadesini ise “parlak paradokslar”dan birisi olarak görmektedir. Bu tür cümlelerle hiç bir şey desteklenemez ve delillendirilemez. Mauvillon'un açıklamaları şu tarzdadır: İncil madde ve form ile basılmış veya yazılmış harflerle etkisini göstermez, daha ziyade Tanrı'nın İsa'ya ve havarilere vahyettiği sözlerle ve düşüncelerle tesir etmektedir. Bu bağlamda İncil ve İncil'in din öğretisi aynı şeylerdir.

¹²⁵ DSR, s. 474.

¹²⁶ DSR, s. 482.

¹²⁷ DSR, s. 484.

Less'in ilk argümanına gelince: Eğer doğal dinlerin de ilahî güce bağlı oldukları, ilahî hakikatler içerdikleri söylenirse, Kutsal Ruh'un Hıristiyanlar'ın kalbine doğurduğu kurtuluşa erdiren iman ile bu gücün birbirinden tamamen farklı oldukları kabul edilmiş demektir. Çünkü hakiki iman doğal hadiselerle dayanmaz, zorunlu olarak olağanüstü bir tarzda içimizde doğmalıdır. İmanın bu şekilde ortaya çıkması da, İncil'deki Tanrı öğretisinin doğru anlaşılması ve kullanılmasıyla gerçekleşir. Yani Kutsal Ruh'un olağanüstü gücü devreye girer¹²⁸.

Bu açıklamalarından sonra Mauvillon gelebilecek bir itirazı kendisi dile getirmekte ve cevaplamaya çalışmaktadır: Peki imanın bu tarzda, olağanüstü bir şekilde gerçekleştiğinden nasıl emin olunacaktır? Mauvillon'a göre bunun tek yolu tecrübedir. Bu tarzda bir imanın kendisinde gerçekleşmiş olan kimseden başka delilimiz olamaz. Ayrıca Mauvillon, bu tarzda bir imana açık olan insanların ancak çok cesur ve yiğit kimseler olduğunu söylemekte ve bazı örnekler vermektedir. Savaş meydanlarının kahramanları bu tarz bir imana sahip olabilmekte ve tevbe edebilmekteyken, korkak ve ruhen cılız insanlar yerinde saymaktadır. Mauvillon'un bu görüşü hayli ilginçtir. Çünkü İslam tarihinde de ilk sufiler genelde cesur insanlardır.

Mauvillon'a göre hiçbir insan mutlak saadete ve kurtuluşa erdiren imana sahip olmaksızın gerçek bir Hıristiyan sayılmaz. Mauvillon'un kurmaya çalıştığı sistemin “iman” öğretisini içeren temel tezi şudur: Hıristiyan Kilisesi dünyanın her tarafına yayılmış gerçek anlamda iman etmiş kimselerden oluşur¹²⁹.

Bu tezi açıklama girişiminde Mauvillon'un dinî bir tolerans gösterdiği söylenebilir. Şöyle ki: İnaçsızlar, Müslümanlar ve sıradan, isimce Hıristiyanlar gerçek Hıristiyan Kilise'nin mensubu sayılmazlar, ama olabilme imkânları vardır. Ve Hıristiyan ülkelerde yaşayan, kurtuluşa erdiren gerçek imana sahip olmayan sıradan Hıristiyanlar, Tanrı'nın inayetine ve lütfuna Hıristiyan olmayanlardan daha yakın değillerdir. Bu yüzden misyonerlik faaliyetleri sadece Hıristiyan olmayanlara yönelik değil, Hıristiyan olup da, gerçek imana sahip olmayan kimseler için de yapılmalıdır. Burada başka bir sorunsala da değinmek gerekir. Hıristiyanlık tarihinde Kilise “görünen” ve “görünmeyen” kilise olarak ikiye ayrılmıştır. Bu ayrım birçok felaketlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu ayrıma ilişkin yanlış anlaşılmalara gidermek için Mauvillon şu açıklamaları yapmaktadır:

Sıradan insan dine sadece manevi ve ahlakî açıdan değil, aynı zamanda tutkularını ve isteklerini tatmin etmek için de muhtaçtır. Bu bütün dinlerin çıkış noktasıdır. İlk haliyle din henüz işlenmiş değildir. Milletlerin tecrübeleriyle artan bilgileri sayesinde din işlenmiş ve incelmıştır. Böylelikle din zamanla “spiritüalist”leşmiş ve bu yaşamın sonrasındaki bir başka yaşamdan da bahseder

¹²⁸ DSR, s. 494f.; Winkler, s. 94f.

¹²⁹ DSR, s. 513.

olmuştur.¹³⁰ Gelen her yeni nesille birlikte din, daha kapsamlı ve kapsayıcı olmuştur. Bununla birlikte İsa'nın da dediği gibi, "seçilmişler" in sayısı her dönemde az olmuştur. İşte görünen ve görünmeyen Kilisenin çıkış noktası budur. Yani gerçek anlamda inanan "seçilmişler" ve diğerleri. Zaman içerisinde görünmeyen Kilise, görünen Kilise tarafından bastırılmıştır. Tanrı bunu mucizevî olarak engelleyebilirdi ama bu lüzumsuz bir mucize olacağından engellemedi.

Mauvillon, içlerinde gerçek iman taşıyan insanların düşünüş ve hissedişlerinden hemen tanınabileceklerini söylemektedir. Kilise tarihinin önemli kişileri, bu gerçek iman sahiplerini diğerlerinden ayırdedecek basirete sahip olmadıklarından, Kiliseyi yukarıda bahsettiğimiz şekilde ikiye ayırmışlardır. Dolayısıyla bu ayırım gerçekliği olmayan bir ayırmadır.

Bu açıklamalarından sonra Mauvillon, gerçek Hıristiyan Kilisesini şu şekilde tanımlamaktadır: Gerçek Hıristiyan Kilisesi, İsa'nın baş olduğu tek bir vücuttur. Bu görünmeyen Kilisenin bütün organları kendilerini Tanrı'ya ve İsa'ya bağlayan bağ dışında hiçbir şey hissetmezler. Bu görünmeyen Kilise, İsa tarafından cehennemden korunmuş ve Tanrı tarafından gerçek saadete ve kurtuluşa eriştiren bir yapıyı kazanmıştır. Bütün Hıristiyan mezheplerde ve oluşumlarda bu gerçek Kilisenin varlığını görebiliriz. Yine bütün mezhepler içinde – Hıristiyan natüralistler dışında – gerçek imana sahip olanlar çıkabilir. Çünkü görünmeyen gerçek Kilise tek bir mezhebe, oluşuma indirgenemez.

Mauvillon, yaptığı bütün bu tanımlamaların Kitab-ı Mukaddes'in doğru bir şekilde anlaşılmasıyla ortaya çıktığını söylemektedir. Böylelikle Mauvillon, İncil'in mutlak otoritesini kabul etmektedir. Din için tehlikeli yanlışlıklardan korunabilmek için görünmeyen gerçek Kilise ile görünen Kilisenin kavramlarını birbirine karıştırmamak gerekir. Gerçek iman sahibini tanıyabilmenin alameti, o kimsenin İncil'in ortodoks öğretisini kabul etmiş ve uyguluyor olması gerekir.

Bu ortodoks öğretisi, bütün mezheplerde ve dinî oluşumlarda aynı olmalıdır ve eğer değilse orada ortodoks öğretilerden bahsedilemez. Mauvillon'a göre hakikatin kişilerin anlayışlarına ve algılayışlarına göre değişmesi mümkün değildir. Eğer bir hakikat varsa ve bu evrensellik iddiasında ise bunun bütün mezheplerde aynı olması, kendisini aynı olarak göstermesi gerekir.¹³¹

Mauvillon tekrar yukarıda ifade ettiği, görünmeyen Kilise ve onun İsa tarafından idare edilmesini dile getirmekte ve bir özetle konuyu kapatmaktadır. Ulaştığı sonuç şudur: Gerçek Hıristiyan Kilisesi bizzat İsa tarafından idare edilmektedir. Böyle bir Kilisenin ise başka çobanlara, pastörlere, piskoposlara ya da benzeri görünen bir "baş" a, Papa gibi, ihtiyacı yoktur. Çünkü İsa İncil'de böyle bir idari kuruma dair hiçbir şey dememiştir ve dememektedir. Bütün gerçek Hıristiyanlar bu anlamda ruhandırlar. Mauvillon'un bu ifadelerine göre, yalnızca gerçek Hıristiyanlar sakramentler konusunda yetkindirler. Gerçek Hıristiyan

¹³⁰ DSR, s. 515ff.; Winkler, s. 96f.

¹³¹ DSR, s. 518ff.; Winkler, s. 97f.

Kilisesi, ne görevli papazlar ne de ilahî kelamı açıklayacak görevliler tanır. Bu tür kurumlar ve kişiler, görünen Kilisenin var olabilmek ve stabil kalabilmek için uydurduğu şeylerdir¹³².

Mauvillon, kurmaya çalıştığı sistemin olağanüstü sonuçlarından ve din için faydalı olan yanlarından bahisle şunları ileri sürmektedir: Bazı yazarların, Papalık kurumuna meyilli olmaları ve bu kurum için çalışmalarını İncil'in bazı yetersizliklerden kaynaklanmaktadır. Bu yetersizlikler; İncil ifadelerinin kapalı olması ve öğretilerinin çok farklı şekilde yorumlanabilir olmasıdır. Papalık için çalışan yazarlar, Mauvillon'a göre, bildikleri halde birçok yanlışlığı, Papa'nın zorunluluğunu ve bütün dinî sorunlarda yegâne çözüm mercii olarak Tanrı tarafından görevlendirilmişliğini ispatlamak için kullanmaktadır. İncil'in ifadece karanlık ve kapalı olması, Hıristiyanlık öğretisinin çok farklı şekillerde yorumlanabilir olması bu yazarların işlerine gelmektedir.

Aydınlanmacı ve özgür düşünürlerin, Ortodoks düşünürlere karşı birçok avantaja sahip olduklarını düşünen Mauvillon'a göre bu düşünürler, Hıristiyan dininin ilahî karakterini ortaya koymak için gerekli araştırmalarda insan aklının yegâne ölçüt olduğunu ortaya koymuşlardı. Bunun yanı sıra, belirledikleri bir başka ölçüt de –Mauvillon bu fikirdedir– şudur: Yalnızca Kutsal Ruh içimizde gerçek imanın doğmasını sağlayabilir ve böylelikle Tanrı'nın hoşnut olacağı fiilleri yapabilme yeteneğini kazandırmış olur. Ve bu kimseler, bu şekilde Tanrı'nın iradesini ve arzusunu bilebilirler. Çünkü insan, iman konularında, iman ettiği şeylerin doğruluğunu, yalnızca Tanrı'nın onu ikna etmesi ve içine inandığı şeylerin doğruluğuna dair bir bilgi doğurduğunda bilebilir. Çünkü Mauvillon'a göre Hıristiyanlık'ta ikna olmak çok önemlidir ve bu ancak Tanrısal olanı hissetme yoluyla olur¹³³.

Bu açıklamalardan sonra Mauvillon, Ortodoksluğa yaptığı bu eleştirilerin yanlış anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu şekilde kendisinin bir din karşıtı olarak gösterilmesinin de doğru olmadığını söylemektedir. Çünkü kanun koyucunun, Tanrı'nın, tebeasına bizzat bildirdiği kanunların açık ve seçik olmasını beklemek kadar doğal bir şey yoktur¹³⁴.

Bu bağlamda Mauvillon tekrar papalığa ve bu kurumun Hıristiyanlığa verdiği zararlara değinmektedir. Papalık kurumu, uğursuz bir kurumdur, çünkü o görünmeyen gerçek Kilisenin ideallerini somutlaştırdı ve güya Hıristiyan Kilisesi olan görünen Kiliseyle aynileştirdi. Bunun sonucunda Hıristiyanlık, insanlık için felaket oldu. Hıristiyanlık insanlığa zarar verdikçe, dinin içerisinde batıl inançlar ve dinî toleranssızlık hâkim oldu¹³⁵.

¹³² Winkler, s. 99.

¹³³ DSR, s. 533.

¹³⁴ DSR, s. 533f.; Winkler, s. 100.

¹³⁵ DSR, s. 536.

Mauvillon'a göre toleranssızlık insanın doğasında vardır. Çünkü her insan, kendi düşünce sistemini bütün durumlar için yegâne ölçüt olarak kabul eder. Gerçek anlamda toleransın hâkim olabilmesi için bütün düşüncelere ve kabullere eşit yaklaşabilmek ve bu şekilde dinleyebilmek gerekir.

Gerçek anlamda toleranslı bir din, kendi öğretisinin mutlak hakikat olduğunu söylemez. Tanrı'nın koyduğu yasalara doğru bir şekilde riayet etmek, eğer kişi doğru iman etmiş ise, insanlara bu konuda yardım etmez. Ayrıca insanlara karşı görünüşte Hıristiyanlık olan dini benimsemeleri için güç kullanmak da, toleransı yok eden şeylerin başında gelir. Çünkü gerçek imanı bize, yalnızca Tanrı inayetiyle olağanüstü bir şekilde verebilir. Unutulmamalıdır ki, İsa dininin önemine tam anlamıyla inanmış ve onu insanlara ulaştırmak için vargücüyü çalışıp anlatmıştır. Ama bunu yaparken insanları zor kullanarak ikna etmeyi, onları saadete erişirmeyi aklından bile geçirmemiştir. O biliyordu ki, eğer Tanrı murad etmiş ve inayet etmiş ise bir insan onun öğretisini benimseyebilirdi. Genel olarak denilebilir ki ancak Tanrı'nın inayeti ile imanın olağanüstü bir şekilde gerçekleşeceğine iman etmiş kimseler tam anlamıyla toleranslı olabilirler. Bu kimseler ve böyle bir öğretiye sahip olan mezhepler, farklı dinî düşüncelere sahip olanlarla tartışmalara girmemişlerdir¹³⁶.

Mauvillon kurmaya çalıştığı sistemine temel teşkil edeceğini düşündüğü bir din tanımı vermektedir: “Din, Tanrı'nın rızasını kazanmak için ve onun takdir ettiği cezalardan kurtulmak için insanın ne yapması gerektiğini bildiren bir kurallar manzumesidir”¹³⁷. Rasyonel olarak, ilahî otorite ile beşeri otorite birbirine karıştırılmamalıdır. Aksi takdirde din ile devlet baskısı bir bütünleşmeye doğru gider ve birbirinden ayrılmaz bir bütün halini alır. Buna iyi bir örnek Yahudilik'tir. Çünkü ilahî bir din olan Yahudilik'te, manevi otorite ile dünyevi otorite birbirine tam anlamıyla bağlanmıştır. Bu yüzden devlet idaresi, dinden, din de devlet idaresinden ayrılmaz olarak kabul edilmiştir. Bu sistemde bizzat Tanrı idarecidir. Bu sistem, bozulmuşluğu ve yanlış anlaşılmalara uygunluğu sebebiyle Tanrı tarafından kaldırılmış ve manevi otorite ile dünyevi otorite birbirinden kesin olarak ayrılmıştır. Bahsedilen bu eski sistemin kaldırılması İsa'nın gelişiyile olmuştur.

Böylelikle diyebiliriz ki Tanrı, insanların dinî konularda birbirlerine hâkim olmalarını ve birbirine güç kullanmalarını istememektedir. Mauvillon'a göre dinî alandaki bu durum dünyevi alanda bazı farklılıklar gösterebilir. Devlet bekası ve bütünlüğü için bazı sınırlamalara gidebilir bu bir anlamda özgürlüklerin kısıtlanması olsa bile. Ama dinî alanda kısıtlamalar ve sınırlamalar asla kabul edilemez¹³⁸.

Mauvillon, kendi sisteminin pratikte tam bir vicdan özgürlüğü temin ettiğini düşünmektedir. Hıristiyanlık, kendi gücünü gerçek anlamda iman etmiş olan

¹³⁶ DSR, s. 540ff.; Winkler, s. 100f.

¹³⁷ DSR, s. 542.

¹³⁸ DSR, s. 544f.

kimsede gösterir. Yani eğer Tanrı gerçek imanı bir kalpte doğurmak isterse bunu inayetiyle olağanüstü bir şekilde yapar. Demek ki insan kendi isteğiyle ve çabasıyla gerçek anlamda bir inanan olamaz.

Bu sebeple insanların bu konudaki düşünceleri önemli değildir. Ama bu toplumun ve toplumsal kurumların Hıristiyanlığın yayılmasında çalışmalar gerektiği anlamına gelmez. Ama yine, bu çalışmalar sonucunda ve din adamları sayesinde, bu dinin yayıldığı ve güç kazanıp kalplere yerleştiği de düşünülmeli ve kabul edilmelidir. Bu kurumlar ve kişiler olmasaydı da, eğer Tanrı istemişse, Tanrı'nın öğretisine kulak verip ona iman edecek kimseler bulunurdu¹³⁹. Bununla birlikte Tanrı, idareci sınıfın varlığını da dünyevi düzeni bir birliktelik olarak ayakta tutsunlar diye istemiştir.

Mauvillon, insanlığın yararına kurmaya çalıştığı “sistem”den şu iki ödevin doğduğunu söylemektedir:

- 1) Gerçek bir Hıristiyan aynı zamanda kendisinin dinî ve dünyevî otoritesidir. Ama bunu, İsa'nın kendisi olarak değil, doğal ve sıradan bir insan olarak yürütür. Çünkü o, sıradan ve doğal insanlar arasından seçilmiş ve bunun için belirlenmiştir. Gerçek Hıristiyan, bu durumda “doğal ahlakın ışığı” doğrultusunda amel eder ve bütün dinî olmayan özel durumlarında da bir Hıristiyan olduğunun bilincindedir.
- 2) Gerçek Hıristiyan olmanın bilincindeki bir idare bütün insanlara eşit yaklaşır, çünkü Hıristiyan olsun olmasın bütün insanlar böyle bir idarenin koruması altında bulunabilmelidir. Böyle bir idare ve bu konumda olan idareciler öğretici ve eğitici tarzda hareket etmelidirler ve de dine karşı ilgisiz kalamazlar, sahip oldukları özel gelirlerinin büyük bir bölümünü dinî amaçlı olarak kullanırlar. Mesela, misyonerlik amaçlı bazı kuruluşlar oluşturarak bu amacın gerçekleşmesine katkıda bulunacak kitaplar basarlar¹⁴⁰.

Bu açıklamalardan sonra Mauvillon, daha önce ortaya attığı seçilmişlik teorisiyle bu düşüncelerini birleştirmeye çalışmaktadır. Bazı insanların Tanrı tarafından seçilmişlikleri, onları Yeni Ahit'i yayma konusunda haksızlık yapmaktan alıkoymaz. Bunlar var güçleriyle çalışırlar, ama kesin olarak emin oldukları bir iyiliğin gerçekleşmesi için bile kötü bir davranışta bulunmazlar, kaldı ki emin olmadıkları, ama sadece tahmin ettikleri bir iyiliğin gerçekleşmesi için kötü bir davranışta bulunsunlar¹⁴¹.

¹³⁹ Winkler, s. 102f.

¹⁴⁰ DSR, s. 551ff. ve 555; Winkler, s. 103f.

¹⁴¹ DSR, s. 555.

Böyle bir davranışa girmeleri, yani güç kullanarak ve kötülük yaparak iyiliğin gerçekleşeceğine inanmaları, onların Tanrı'nın inayetiyle seçilmiş olmadıkları anlamına gelir ki, bu davranışlarıyla ancak gerçek dine zarar verirler. Çünkü Tanrı'nın planı, gerçekleşmek hususunda güç kullanmayı öngörmez ve belirlendi ise gerçekleşir.

Gerçek imana ve bu imana sahip gerçek Hıristiyan'a dair yapılan açıklamalardan, böyle bir Hıristiyan'ı gerçek imandan hiç bir şeyin çeviremeyeceği sonucu da kendiliğinden ortaya çıkar. Ve böyle bir kimse için, diğer isim Hıristiyanları'nın gerçek Hıristiyanlığa inanıp inanmadıkları, hatta her hangi bir dini kabul edip etmedikleri önemli değildir. Yaptığı bu açıklamalardan, gerçek Hıristiyanlığın manastır, katedral ve özellikle soyluların kurduğu dinî vakıflarla hiç bir alakası olmadığını söylemektedir Mauvillon.

Ayrıca gerçek Hıristiyanlık “bekâr yaşama” öğretisini de kesinlikle kabul etmemektedir. Bu öğretinin arkasında, ruhban sınıfın diğer insanlardan farklı yaşamları gerektiği gibi bir düşünce yatmaktadır. Gerçek Hıristiyanlığın asla ruhban sınıf gibi sonradan oluşturulmuş bir ayrımı kabul etmemesi sebebiyle bu “bekâr yaşama” öğretisi de geçerliliğini yitirmektedir. Böyle bir sınıfın var olması tamamen politiktir ve dinin devlet tarafından belirlenmesinin bir sonucudur.

Mauvillon, bu tartışmayı, fakirlik öğretisi konusundaki görüşleriyle ilişkili olarak, zenginlerin arasında gerçek iman sahibi Hıristiyanların, fakirlerin arasında olanlardan sayıca çok daha az olduğunu dile getirerek sonlandırmaktadır. Bunun sebebi olarak, fakir insanların Tanrı'nın inayetine zenginlerden daha yakın olduğu gösterilmiştir. Ama gözönünde bulundurulması gereken asıl nokta, fakirliğin dilencilikle karıştırılmamasıdır. Eremitler gibi dilenci tarikatların Hıristiyanlık'tan hareketle temellendirilmesi doğru değildir¹⁴².

Mauvillon'un “gerçek Hıristiyanlık” konusunda işlediği bir başka konu, yaşadığı döneme kadar şekillenen dinin tahrif edilmiş, özünden kopmuş bir din olduğudur. Çünkü bu dinin dogmatik ve etik öğretisi tamamen akıl ile ilişkilendirilmiş ve temellendirilmeye çalışılmıştır. Bu tür bir yaklaşım aslında Hıristiyanlığa felsefi ve politik ahlak öğretilerini sokmuş ve Hıristiyanlık ile bu tarz yaklaşımları birleştirmeye çalışmıştır.

Bu yaklaşımın, Yeni Ahitle bağdaşır bir yanı yoktur. Gerçek iman, insana felsefenin ahlak öğretisinden çok daha fazla ödevler yükler ve sıkı sıkıya uyulmasını ister. Bu bakımdan Hıristiyanlık genel bir din olamaz, yani bütün zamanlar, mekânlar ve insanlar için Tanrı'nın niçin bunu istemediği, Hıristiyanlığı genelleştirmediği ise biz insanların meçhulü olarak kalacaktır. Mauvillon, önceki Kapitellerde yaptığı açıklamalardan anlaşılması gerektiğini söyler ki, Tanrı gerçek Hıristiyanlığı sadece çok küçük sayıda insanlar için belirlemiştir. Çünkü aklın “genel mutluluk” öğretisine göre, bütün insanlar için geçerli olan genel bir

¹⁴² DSR, s. 576ff.; Winkler, s. 106f.

Hıristiyanlık dünya için felaket olurdu¹⁴³. Bu ön açıklamalardan sonra Mauvillon, gerçek Hıristiyanlık ve Hıristiyanlara dair kurduğu sistemi bizzat açıklama girişiminde bulunmaktadır¹⁴⁴.

Mauvillon'a göre gerçek Hıristiyan, çok farklı bir insandır ve çok yüksek bir erdeme sahiptir ve dolayısıyla tabii bir insandan farklı amel eder. Eğer isterse, bekâr bir yaşam sürebilir; fakat bunu bir zorunluluk olarak telakki etmez. Sahip olduğu ilahî seçilmişliği tam anlamıyla yerine getirebilmek için ne gerekiyorsa yapmaya çalışır. Gerçek Hıristiyan, kesinlikle kan dökmez, bu yüzden meslek olarak askerlik yapamaz. Ayrıca basit bir hayat sürmek zorunda olup mümkünse fakirlere yardımda bulunmalıdır. Gerçek Hıristiyan, prensipte kendi elinin emeğiyle geçinmelidir. Burada Mauvillon özellikle yaptığı bu açıklamalarla, zahit ahlakın veya gizli bir Katoliklik'in propagandasını yapmadığını vurgulamaktadır. Tanrı, yalnızca bu tür bir yaşamı kaldıracabilecek insanları böyle yaşamaya ödevli kılar. Demek ki dünyevi bir oriyantasyonla yaşayan kimseye, gerçek bir Hıristiyan için caiz olmayan birçok şey caizdir. Gerçek bir Hıristiyan'ın çocuklarının eğitimi meselesine gelince: Gerçek Hıristiyan da dünya insanının bu konuda uyduğu temel prensiplere uyar. Bunun sebebi kendi çocuklarının da “seçilmiş” olup olmadıklarını bilmemesidir¹⁴⁵.

Mauvillon, Hıristiyanlığın özellikle “sevinç dini” olması yanını vurgulamaktadır. Yalnız bu “sevinç” yanı, dünyevî olarak yorumlanmamalıdır. Çünkü gerçek Hıristiyanlık, dünyevi, yani geçici mutluluk yerine, uhrevî, yani ebedi mutluluğu, sadece gerçek Hıristiyanlar'a vaatetmektedir. Peki, “gerçek Hıristiyan” olma derecesine ulaşamamış, ama bununla birlikte faziletli bir yaşam sürmüş kimselerin başına ne gelecektir tarzında sorulabilecek bir soruya Mauvillon şu şekilde cevap vermektedir: Gerçi kesin bilgi sahibi olarak bir şeyler diyemeyiz ama tek diyebileceğimiz, bu kimselere Tanrı'nın inayeti, lütfu, adaleti ve hikmetiyle muamele edeceğidir¹⁴⁶.

Konuya ilişkin muhtemel itirazları ve verilebilecek cevapları Mauvillon şu şekilde dile getirmektedir: Eğer bütün insanlar gerçek Hıristiyan olacak olurlarsa ve toplum(lar) sadece bu tip insanlardan oluşursa, bu insan ırkının kendisini kelimenin tam anlamıyla mutsuzluk içerisinde bulacağı anlamına gelmektedir. Bu itiraz iki önyargıyı içermektedir ve her ikisi de yanlıştır. İlkin, gerçek Hıristiyan'ın mutsuz bir insan olduğu, ikincisi bu tür insanlardan oluşan toplumun da mutsuz olacağı.

Bir kere gerçek Hıristiyan'ın mutluluğu farklı bir mutluluktur. Bu mutluluk, dünyevi bir insanın dünya ile mutlu olma halini aşmaktadır. Çünkü o, ebedi bir mutluluk beklentisiyle, yaşadığı her şeyi ne kadar olumsuz olursa olsun

¹⁴³ DSR, s. 582f.

¹⁴⁴ Winkler, s. 107f.

¹⁴⁵ DSR, s. 587.

¹⁴⁶ DSR, s. 587ff.; Winkler, s. 107.

önemsemez ve işte onun asıl mutluluğu buradadır. Sıradan, tarihi bir imanda gerçek mutluluk yoktur. Bu tarz bir mutluluk, insanın doğasını (nefsini) mutlu etmenin ötesine geçemez. İkinci önyargı, bu tür insanlardan oluşan bir toplumun mutsuzluğu iddiası da şimdiye kadar anlattıklarının, demekte Mauvillon, yanlış anlaşıldığını gösterir. Çünkü bu tür gerçek Hıristiyanlar her zaman sayıca çok azdır ve az olmaları gerekir¹⁴⁷.

Bazı insanların seçilmişliği ve bizzat Tanrı tarafından ebedi saadete eriştirildiği meselesiyle Mauvillon, kötülük problemi arasında bağlantı kurmakta ve din felsefesinin bu köklü sorunsalına dair akıl yürütmelerde bulunmaktadır. Kötülüğün kaynağı bir muamma olarak kalmaya mahkûmdur. Çünkü Tanrı'nın mutlak kudretli ve mutlak özgür olduğu düşünülduğünde, kötülüğün nasıl olup da var olduğu çözülemez bir sorun olarak belirmektedir¹⁴⁸. Mauvillon Tanrı'nın yaratma zorunluluğu içinde olduğunu ama bununla birlikte tanrılar değil de sınırlı varlıklar yaratabilme durumunda olduğunu düşünmektedir. Bu sınırlı varlıklar yoluyla kötülük dünyaya gelmiştir. Sınırsız mutluluğa ancak sınırsız bir varlık sahip olabilir¹⁴⁹.

Düşünürümüz, Hıristiyanlığın genelin dini olarak dünya üzerindeki yaygınlığı ve gelecekte daha da yaygınlaşacağına; özelin dini olarak her zaman sınırlı bir gruba hitap ettiğine ve böyle kalacağına dair düşüncelerini yinelemektedir¹⁵⁰.

SONUÇ

Toplumsal ve düşünsel alanda önemli dönüşümlerin gerçekleştiği 18. Yüzyılın, döneminde önemli tartışmaların içerisinde bulunmuş, ünlü düşünürler ve görüşleriyle yakından tanışmış Jakob Mauvillon'un, yaşadığı yüzyılda çektiği ilgiyi zamanla yitirdiğini görüyoruz. Bu nedenle, din felsefesi alanında yazdığı ve hayli ilginç Hıristiyanlık eleştirileri üzerinden hareket eden "*Das einzige wahre System der christlichen Religion*" isimli kitabı merkezinde, din felsefesinin tanıtımını ve bağıntılı bir bütün olarak sunumunu amaçladım. Daha önceki yazılarımda da tek tek, din felsefesi konusunda önemli katkıları olmuş filozofların görüşlerini, bizzat kendi eserlerine dayanarak ortaya koymaya çalışmıştım. Bu makale, ülkemizde din felsefesi bağlamında kıta Avrupası düşünürlerine olan ilgiyi artırma çabalarımın bir devamıdır.

¹⁴⁷ DSR, s. 589; Winkler, s. 109.

¹⁴⁸ DSR, s. 593.

¹⁴⁹ DSR, s. 594f.; Winkler, s. 110.

¹⁵⁰ DSR, s. 603ff.; Winkler, s. 111f.

KAYNAKÇA

Allgemeine Deutsche Biographie. Leipzig 1884, Band 20, s. 715.

BRON, Bernhard: *Das Wunder. Das theologiscge Wunderverständnis im Horizont des neuzeitlichen Natur- und Geschichtsbegriffs*. 2. Auflage. Göttingen 1979.

HOFFMANN, Jochen: *Jakob Mauvillon. Ein Offizier und Schriftsteller im Zeitalter der bürgerlichen Emanzipationsbewegung*. Berlin 1981.

JAEGER, Hans: *Mauvillon, Jacob*. In: *Neue Deutsche Biographie*. Berlin 1990, Band 16, s. 455ff.

MAUVILLON, Jakob: *Das Einzige Wahre System Der Christlichen Religion*. 1787.
- Untersuchung über die Natur und den Ursprung der Reichtümer und ihre Verteilung unter den verschiedenen Gliedern der bürgerlichen Gesellschaft. Lemgo 1775.

MOOERS, Colin: *Burjuva. Avrupa'nın Kuruluşu*. Çev. Bahadır Sina ŞENER. Ankara 1997.

STERN, Alfred: *Jakob Mauvillon als Dichter und Puplizist*. Berlin 1932, Preussische Jahrbücher Band 230, s. 239-252.

WINKLER, Gisela: *Die Religionsphilosophie von Jakob Mauvillon in seinem Hauptwerk 'Das einzige wahre System der Christlichen Religion'*. Bochum 2000.